

Opinnäytetyö (AMK)
Sosiaali-alan koulutusohjelma
Lapsi-, nuoriso- ja perhetyö
2012

Elsa Hietaniemi & Anu Salonen

KÄSI KÄDESSÄ

– Työkirja lastensuojelulaitoksesta tehtävään
perhetyöhön

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU
TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

OPINNÄYTETYÖ (AMK) | TIIVISTELMÄ

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU

Sosiaalialan koulutusohjelma | Lapsi-, nuoriso- ja perhetyö

2012 | 53

Ohjaaja Eeva Timonen-Kallio

Elsa Hietaniemi & Anu Salonen

KÄSI KÄDESSÄ- TYÖKIRJA LASTENSUOJELULAITOKSESTA TEHTÄVÄÄN PERHETYÖHÖN

Opinnäytetyömme tavoitteena oli kehittää lastenkodista tehtävää perhetyötä. Työmme aihe lähti liikkeelle omakohtaisesti koetusta työelämän tarpeesta, jolle saimme vahvistusta alan ammattilaisilta ja kirjallisuudesta.

Tavoitteena oli sijoitetun lapsen ja hänen vanhempiensa välisen vuorovaikutuksen sekä yhdessä toimimisen tukeminen perhetyön avulla. Kehittämistehtävämme oli konkreettisia menetelmiä sisältävä työkirja ohjaajien avuksi lastenkodista tehtävään perhetyöhön. Työkirja sisältää ohjattua ja suunniteltua tekemistä lapselle ja vanhemmille.

Työmme teoreettisena lähtökohtana on lastensuojelun sijaishuolto, perhetyö, menetelmien käyttö sekä lapsen ja vanhemman välinen vuorovaikutus

Opinnäytetyönä kehitimme perhetyöhön työkirjan yhdessä Veikkarin erityislastenkodin työntekijöiden, nuorten ja heidän vanhempiensa kanssa. Toimijoina olivat myös kaksi perhetyön asiantuntijaa, joita haastattelimme Raholan ja Leinolan perhetukikeskuksissa. Veikkarin työryhmän ja nuorten ajatuksia työkirjaa koskien saimme esille teemoitetun aivoriihen avulla pienryhmätyökentelyä apuna käyttäen. Vanhempien ajatuksia keräsimme kyselylomakkeiden avulla.

Käsittekartan avulla yhdistimme oman menetelmäosaamisemme ja kaikkien toimijoiden esiin tulleet ajatukset, näkökulmat ja ideat työkirjan tekoa varten. Kaikkia edellä mainittuja asioita yhdistelemällä syntyi työkirja, joka sisältää kaksitoista eri menetelmää perheiden kanssa tehtävään työhön.

ASIASANAT:

Lastensuojelu, sijaishuolto, perhetyö, vuorovaikutus, työmenetelmä.

BACHELOR'S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Degree Programme in Social Services | Child care, youth and family work

2012| 53

Instructor Eeva Timonen-Kallio

Elsa Hietaniemi & Anu Salonen

HAND IN HAND-WORKBOOK FOR FAMILY WORK MADE FROM CHILD WELFARE INSTITUTION

The topic of our thesis was to develop a family work life in children's homes. The topic rose from our subjective experience in working and was further confirmed by professionals and literature.

The aim was to support the interaction between the institutionalised child and their parents by using family work. The developmental assignment was a workbook including concrete methods to be used by instructors of the children's home while doing family work. The workbook includes structured and premeditated things to do for the child and parent.

Our theoretical starting point was child protection in foster care, family work, use of professional methods and the interaction between the child and the parents. An essential product of our thesis is the workbook. The term workbook will also be explained as a concept.

The workbook was developed together with Veikkari's staff as well as the children living there and their parents. Two family work consultants from Rahola and Leinola family support center were also interviewed for the thesis. We gathered thoughts for the work book from Veikkari's staff and children by using themed brainstorming sessions. The thoughts from parents were gathered by using questionnaires.

By using a mind map, we combined our personal knowledge from the use of practical methods and the thoughts, views and ideas from all the other partakers. The workbook was developed by combining the above mentioned issues, and includes twelve different practical methods to be used in family work.

KEYWORDS:

Child protection, foster care, family work, interaction, work method.

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	6
2 TAVOITTEET JA KEHITTÄMISTEHTÄVÄ	10
3 LASTENKOTI PERHETYÖN TOIMINTAYMPÄRISTÖNÄ	11
3.1 Sijaishuolto	11
3.2 Tilastoja lastensuojelun asiakkuuksista	12
4 PERHETYÖ SIJAISHUOLLOSSA	13
4.1 Perhetyön määrittelyä	13
4.2 Lastenkodista tehtävä perhetyö	14
5 LAPSEN JA VANHEMMAN VÄLINEN VUOROVAIKUTUS PERHETYÖN LÄHTÖKOHTANA	18
5.1 Muuttuneet perheet	18
5.2 Lapsen ja vanhemman välinen vuorovaikutus	19
5.3 Rakkautta ja rajoja	22
6 TYÖKIRJA JA MENETELMIEN KÄYTTÖ	24
6.1 Työkirjan käyttö ammatillisena työvälineenä	24
6.2 Menetelmien käyttö perhetyössä	25
7 KEHITTÄMISPROSESSI	28
7.1 Aloitusvaihe	28
7.2 Toteutusvaihe	31
7.3 Arviointivaihe	46
8 POHDINTA	47
LÄHTEET	51

KUVAT

Kuva 1. Työryhmän ajatuksia työkirjasta.	32
Kuva 2. Veikkarin nuorten ajatuksia.	35
Kuva 3. Käsitekartta.	39

KUVIOT

Kuvio 1. Kaavio materiaalin keruusta ja dokumenteista.	45
--	----

1 JOHDANTO

Perhesuhteiden ylläpitäminen on sijoitetulle lapselle monella tapaa tärkeää. Sijaishuollossa olevien lasten elämä on vaarassa jäädä ilman tunnetta pysyvyydestä sekä tunnetta kuulua johonkin, koska perhe merkitsee ihmissuhteita. Ihmisen kulttuurinen ajattelu ja ymmärrys sekä identiteetti rakentuvat perheessä. Lapsen identiteetin kehitystä vaarantavat henkisten ja fyysisten tarpeiden laiminlyönti, kaltoinkohtelu, väkivalta sekä hyväksikäyttö. Huostaan otettaessa lapsi pakostakin kokee menetyksen ja eron perheestään, jolloin itsetunnon kehittyminen vaarantuu. Sijoitettua lasta tulisi tukea hyvän itsetunnon kehittämisessä ja oman minäkuvansa ymmärtämisessä. Näitä kahta edellä mainittua asiaa pystytään toteuttamaan tukemalla lapsen perhesuhteita. Ylläpitämällä ja tukemalla lapsen suhdetta perheeseensä on myönteinen vaikutus sekä lapseen että vanhempiin. (Pesäpuu ry 2009.)

Kasvatustieteiden maisteri Virpi Kujala kuvaa artikkelissaan sitä, mitä lapsen huostaanotto merkitsee vanhemmalle sekä kuinka merkityksellistä vanhemmuuden tukeminen on. Huostaanotto aiheuttaa kriisin sekä lapsen että vanhemman elämässä. Vanhemman voi olla vaikea hyväksyä tilannetta, vaikka hän tietäisi sen olevan oikea ratkaisu tilanteeseen. Vanhempi kokee tilanteessa häpeää ja syyllisyyttä, jonka vuoksi hänen on vaikea tukea lasta kyseisessä tilanteessa. Mikäli lapsen tilanteen huomioon ottaen on mahdollista, on tärkeää säilyttää suhde biologisiin vanhempiin. Lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskeva laki määrittelee, että lapsen läheiset ihmissuhteet tulee turvata. Vaatii paljon, että vanhempi kykenee näkemään tilanteen lapsen näkökulmasta. (Kujala 2004, 12- 13.)

Kujalan mielestä olisi hyvä, jos perheet saisivat lakisääteisesti määritettyä tukea erilaisissa vaiheissa lapsen sijoitusta. Tähän on hänen mielestään kiinnitetty liian vähän huomiota. Tuen myötä vanhemmuus vahvistuisi, hyvinvointi lisääntyisi ja jännitteet viranomaisten kanssa helpottuisi. Kujala kuvaa sosiaalityöntekijöiden roolia vanhempien tuen antajana ristiriitaiseksi. Sosiaalityöntekijät työs-

kentelevät jo ilman perheen tuen antajan rooliakin kohtuuttoman paineen alaisina. Valtakunnallisesti lastensuojelussa tulisi ottaa vanhemman ja lapsen tukeminen enemmän huomioon. (Kujala 2004, 12- 13.) Voisiko tuen antamisen vastuun siirtää sijoittavalle lastensuojelulaitokselle?

Lastensuojelulaissa (4§) on määritelty, että viranomaisten tulisi tehdä perheeseen työtä lapsen ja perheen jälleenyhdistämiseksi ottaen huomioon lapsen edun (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417). Jos vanhemmat jäävät ilman tukea, niin lapsen sijoitusaika pitenee, eikä jälleenyhdistäminen näin ollen toteudu (Pitkänen 2011,122). Lisäksi lastensuojelulaki (30§) määrittää, että lapsen sijoituksen aikana on työskenneltävä suunnitelmallisesti myös vanhempien kanssa. Vanhempien kanssa työskentely voi jäädä sijaishuollon aikana jopa muun työskentelyn ulkopuolelle, jolloin lapsen edun mukainen näkökulma ei vahvistu. (Pitkänen 2011,118- 119.)

Pitkänen ja Kujala vahvistavat omaa kokemustamme siitä, että vanhemmuutta tulisi enemmän tukea sijaishuollon aikana. Halusimme kehittää välineen lastenkodista tehtävän perhetyön edistämiseksi. Näin syntyi ajatus menetelmiä sisältävästä työkirjasta, joka rohkaisisi ohjaajia toimimaan perheen kanssa. Opin näytetyömme on jaettu kahteen osaan, kehittämistyön raportointiosaan sekä varsinaiseen tuotokseen eli työkirjaan. Lähdimme kehittämään työkirjaa yhdessä Veikkarin erityislastenkodin työryhmän, nuorten ja vanhempien kanssa. Veikkarin erityislastenkoti on yksi lastensuojelupalveluita tuottavan Care Componentin yksiköistä.

Lastenkoti työympäristönä on monimuotoinen ja haastava. Lastenkodin päätehtävä on lapsen perustarpeista huolehtiminen sekä lapsen kehityksen ja kasvun turvaaminen. Työtä tehdään kuitenkin koko lapsen verkoston kanssa, johon voi kuulua useita viranomaistahoja sekä lapsen läheisiä ja sukulaisia. Lastenkodin tulee pitää yllä ja mahdollisesti solmia uusia ihmissuhteita sekä toisaalta tarvittaessa rajoittaa yhteydenpitoa ihmissuhteisiin, mikäli ne ovat haitallisia lapselle hänen kehityksen ja kasvun kannalta. Pää tavoitteena on lapsen ja perheen jälleenyhdistäminen. Lastenkotiin sijoitetut lapset ovat usein kokeneet laiminlyön-

tiä joko fyysisten tai henkisten tarpeiden osalta ja tämä näkyy lastenkodin arjessa. Lastenkoti pyrkii takaamaan lapselle turvallisen kasvuympäristön sekä luotettavat aikuiset, jotka huolehtivat lapsen asioista.

Opinnäytetyömme toisessa luvussa esittelemme työmme tavoitteet ja kehittämistehtävän. Kehittämistyömme päätavoitteena oli sijoitetun lapsen ja hänen vanhempiansa välisen vuorovaikutuksen sekä yhdessä toimimisen tukeminen perhetyön avulla. Kehittämistehtävämme oli menetelmiä sisältävä työkirja ohjaajien avuksi perhetyön tekemiseen lastenkodista.

Opinnäytetyön keskeisiksi asioiksi rajasimme lastensuojelun sijaishuollon ja perheiden kanssa tehtävän työn. Lisäksi keskeisiä asioita ovat erilaiset olemassa olevat menetelmät ja niiden käyttö sekä lapsen ja vanhemman keskinäisen suhteen parantaminen. Lastensuojelun sijaishuollon käsitettä sekä tilastotietoja esittelemme luvussa kolme. Neljännessä luvussa määrittelemme laitoksesta tehtävää perhetyötä sekä perhetyön yleistä määritelmää. Viidennessä luvussa käymme läpi lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikutusta. Luvussa kuusi kuvaamme menetelmien käyttöä ja työkirjaa lastensuojelun ammatillisena työvälineenä.

Kehittämisprosessin olemme jakaneet aloitusvaiheeseen, toteutusvaiheeseen ja arviointivaiheeseen. Koko prosessi on kuvattuna luvussa seitsemän. Kehittämisen menetelminä käytimme työryhmän ja nuorten kanssa teemoitettua aivoriittä, joka toteutettiin pienryhmätyöskentelynä. Asiantuntijoiden näkökulmaa saimme kahdelta perhetyöntekijältä. Heille teimme teemahaastattelut. Vanhempien mielipiteet perhetyöhön liittyen saimme esille kyselyn avulla. Kokosimme kaikista vastauksista, ideoista ja toiveista käsitekartan, jonka avulla jäsensimme saatua materiaalia. Yhdistelimme käsitekartasta samankaltaisia esiin nousseita asioita ja vastasimme näihin tarpeisiin erilaisilla tuntemillamme menetelmillä. Menetelmistä kokosimme työkirjan nimeltä Käsi kädessä.

Viimeisessä luvussa pohdimme saavutimme tavoitteemme ja arvioimme koko opinnäytetyöprosessia. Kuvaamme yhteistyön toimivuutta eri toimijoiden kanssa sekä tuotoksen onnistumista. Kerromme myös sekä omia että yhteistyökumppanimme ajatuksia työkirjan ja vanhempien kanssa tehtävän työn edelleen kehittämistä.

2 TAVOITTEET JA KEHITTÄMISTEHTÄVÄ

Toiminnallisessa opinnäytetyössä sovelletaan jo olemassa olevaa tietoa käytäntöön. Päätaavoite toiminnallisessa opinnäytetyössä ei ole uuden tiedon tuottaminen niin kuin tutkimuksellisessa näkökulmassa. (Toikko & Rantanen 2009, 11.) Toiminnallisessa opinnäytetyössä tavoitteena voi olla ohjeistaminen ja opastaminen tai vaihtoehtoisesti toiminnan selkiyttäminen tai eteenpäin vieminen. Kehittämistyö on toimintaa tutkimuksen tuloksena ja/ tai käytännön kokemuksen kautta tulleen tiedon käyttämisestä uusien aineiden, tuotteiden, tuotantoprosessien, menetelmien ja järjestelmien aikaansaamiseksi tai olemassa olevien uudistamiseen ja parantamiseen. (Tilastokeskus 2012.)

Opinnäytetyömme on toiminnallinen, joka liittyy oleellisesti työikäntännön kehittämiseen. Mukailemme kehittämistyössämme laadullisia eli kvalitatiivisia menetelmiä. Kehittämisen päämääränä on saavuttaa jotain poikkeavaa itsestään selvistä ajatusmalleista ja käytännöistä. Kehittämiseen liittyvässä opinnäytetyössä tapahtuva tiedonkeruu on esityötä varsinaisen päämäärän tai tavoitteen saavuttamiseksi. (Toikko & Rantanen 2009, 11.) Kehitämme perhetyön tekemistä laitoksesta. Emme varsinaisesti tutki mitään tai tuota uutta tietoa.

Tavoitteenamme on löytää konkreettisia ajatus- ja työmallia, joita voimme käyttää apuna työkirjan suunnittelussa. Keräämme materiaalia, joka tukisi työkirjan tekemistä. Päätaavoitteenamme on lapsen ja vanhemman/vanhempien vuorovaikutuksen tukeminen. Pyrimme myös tuomaan laitoksesta tehtävää perhetyötä enemmän esiin ja kehittää sitä.

Kehittämistehtävämme on konkreettisia menetelmiä sisältävä työkirja ohjaajien avuksi lastenkodista tehtävään perhetyöhön. Työkirjan tulee sisältää ohjattua ja suunniteltua tekemistä lapselle ja vanhemmille. Veikkarin johdon toiveesta työkirjaan tulee osuus, josta jää lapselle dokumentti työskentelystä.

3 LASTENKOTI PERHETYÖN TOIMINTAYMPÄRISTÖNÄ

3.1 Sijaishuolto

Ensisijaisena tukimuotona perheelle järjestetään avohuollon palveluita, mikäli lapsen kasvuolot vaarantuvat tai hän itse käyttäytymisellään vaarantaa terveytensä tai kehitystään. Avohuollon palveluiden tulee olla lapsen edun mukaisia ja riittävän huolenpidon toteuttamiseksi tilanteeseen sopivia ja mahdollisia. Avohuoltoa järjestävä taho on asiakkaan kotikunta. Avohuollon tukitoimia toteutetaan yhteistyössä lapsen, hänen vanhempien tai muiden lasta hoitavien henkilöiden kanssa. Avohuollon palvelut perustuvat aina vanhempien ja yli 12 – vuotiaan lapsen suostumukseen. Tukitoimia ovat esimerkiksi päivähoido, lastensuojelun perhetyö, lyhytaikainen sijoitus lapselle tai koko perheelle, tukihenkilötoiminta, tukiperhetoiminta, taloudellinen tukeminen sekä loma – ja virkistystoiminta. (Sosiaaliportti 2012.)

Mikäli avohuollon tukitoimet eivät riitä, on lapsella oikeus huostaanottoon ja sijaishuoltoon. Huostaanotto edellyttää laissa asetettujen edellytysten täyttymistä. Sijaishuollolla tarkoitetaan lapsen kodin ulkopuolella, perheessä tai laitoksessa järjestettävää hoitoa ja kasvatusta. (Saastamoinen 2010, 22.)

Sijaishuolto ei ole tarkoitettu pysyväksi toimenpiteeksi. Järjestelmän tarkoitus on tukea biologisia vanhempia, jotta lapsi voisi jossakin vaiheessa palata takaisin kotiin. Viranomaiset laativat asiakassuunnitelman tämän toteuttamiseksi. Huostaanottoa on kuitenkin jatkettava niin kauan kuin edellytykset siihen täyttyvät ja kodin ulkopuolelle sijoittaminen on lapsen edun mukaista. (Sosiaaliportti 2012.) Jotta lapsi voi olla sijoitettuna kodin ulkopuolelle, täytyy siihen olla huostaanottoa ja siihen liitettävää sijaishuoltoa koskeva päätös sosiaalityöntekijältä. Huostaanotto on aina voimassa toistaiseksi ja sen perusteita tulee tarkastaa säännöllisin väliajoin. (Saastamoinen 2010, 22.)

Laitoshoidolla tarkoitetaan laitoksessa järjestettävää sijaishuoltoa, jossa palkkasuhteessa olevat ja ammatillisesti pätevät työntekijät mahdollistavat lasten arjen (Puonti ym. 2004, 206). Lastenkodit, nuorisokodit, koulukodit ja vastaanotokodit ovat sijaishuoltoa järjestäviä lastensuojelulaitoksia. Näitä laitoksia ylläpitäviä tahoja ovat valtio, kunnat ja yksityiset yrittäjät. Yleisesti ottaen laitoshuoltoon sijoitetut lapset ovat vaikeahoitaisia ja edellyttävät ammatillista erityisosaamista. (Saastamoinen 2010, 10.) Lastenkoti ja työnteko lastenkodissa kytkeytyy lastensuojelun laajaan kirjoon erilaisina lakisääteisesti toteuttavina toimina, joiden tarkoitus on turvata lapsen hyvinvointia (Laakso 2009, 20).

3.2 Tilastoja lastensuojelun asiakkuuksista

Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) tekemän tutkimuksen mukaan vuonna 2010 oli huostassa yhteensä 10 003 lasta. Huostaanottojen määrä väheni runsaat kaksi prosenttia edelliseen vuoteen verrattuna. Kiireellisesti sijoitettujen nuorten määrä kuitenkin kasvoi yli prosentin verran. Kaikista vuonna 2010 huostaan otetuista lapsista ja nuorista 27 % sijoitettiin laitokseen. (THL 2010.) Suhteellisesti laskettuna murrosikäisten nuorten huostaanotot ovat lisääntyneet eniten, sillä vuosina 1995- 2007 15- 17-vuotiaiden huostaanotot kasvoivat 217 nuoresta 775 nuoreen. (Bardy 2009,57.)

Sosiaalityön asiakkuuksien ja avohuollon tukitoimien (esimerkiksi perhetyön) piiri lasten ja nuorten osalta kasvoi 11 % vuoteen 2009 verraten (THL 2010). Tarve avohuollon asiakkuuteen kertoo, että lasten ja nuorten terveys on vaarantunut niin paljon entisestään, että kunnan perheille tarkoitetut peruspalvelut eivät riitä tukemaan perheitä ja lasten turvallista kasvua. Tämän takia ollaan yhä useammin avohuollon ja sosiaalityön tarpeessa. (Bardy 2009, 53.)

4 PERHETYÖ SIJAISHUOLLOSSA

4.1 Perhetyön määrittelyä

Perhetyötä voidaan määritellä monin eri tavoin ja perhetyöksi voidaan kutsua kaikkea perheiden kanssa tehtävää työtä, joita tehdään eri tahojen toimesta. Kyseisiä tahoja ovat muun muassa seurakunnat, järjestöt, yhdistykset, neuvolat, päivähoito, perusterveydenhuolto, kasvatus – ja perheneuvola, varhaiskasvatus, lastensuojelun sosiaalityö, lastensuojelun perhetyö, sosiaalipäivystys, kotipalvelu, perheasian neuvottelukeskus ja yksityiset tahot. (Vilen ym. 2010, 24 -25.) Usein perhetyötä kuvataan toimintaympäristönsä mukaan, esimerkiksi neuvolan perhetyö, lastensuojelun perhetyö, päiväkodin perhetyö ja niin edelleen. Sitä voidaan jäsentää myös perheen avuntarpeen mukaan, kuten ehkäisevä perhetyö, kriisiperhetyö ja korjaava perhetyö. Perhetyö voidaan liittää työyhteisön tai organisaation mukaan jonkin toisen palvelun osaksi kuten esimerkiksi päihdekuntoutus tai mielenterveyskuntoutus. Kuntoutuksessa ollaan tekemisessä ja järjestetään tapaamisia kuntoutettavan perheen kanssa sekä tehdään yhteistyötä perheeseen. Perhetyötä voidaan tehdä monella eri ammattinimikkeellä. (Rönkkö & Rytönen 2010, 29- 34.)

Perhetyö on tavoitteellista ja suunnitelmallista toimintaa. Siinä on tarkoitus tietoisesti puuttua ja vaikuttaa perheen elämään. Perhetyötä voi jäsentää sen mukaan, millainen tilanne perheessä on ja millaista tukea se tarvitsee. (Rönkkö & Rytönen 2010, 27.) Peruslähtökohtana perhetyössä on tarpeet, jotka perheen elämässä on. Ne voivat liittyä lapsen kehittymiseen tai kasvatukseen, elinolojen järjestämiseen, vanhemmuuteen ja sen tukemiseen, perheen kykyyn toimia sekä yleiseen hyvinvointiin. (Rönkkö & Rytönen 2010, 42.) Toisaalta perhetyön lähtökohtina voidaan pitää myös ilon tuottamista ja toivon näkemistä työssä. Perhetyö sisältää arjessa tukemista, rohkaisemista elämään eteenpäin ja auttaa erilaisten asioiden sietämisessä, joita elämässä tulee vastaan. Perhetyöllä pyri-

tään asiakkaiden vahvistamiseen, joka käsittää niin sosiaalisen, taloudellisen, fyysisen ja psyykkisen kuin emotionaalisenkin tuen. (Uusimäki 2005, Jääskeläisen 2006, 99 mukaan.) Perheenjäsenten yksilölliset näkemykset ja tarpeet pyritään huomioimaan, vaikka perhetyö on perheen kokonaisvaltaista auttamista. Tiettyä työmallia perhetyöhön ei ole, vaan erilaisia työmenetelmiä tulee käyttää soveltaen tilanteiden ja tarpeiden mukaan. Tärkeimpänä kaikista perhetyön menetelmistä pidetään kuitenkin vuorovaikutusta, joka toimii työn keinona ja kehyksenä. (Rönkkö & Rytönen 2010, 41 -42.)

Parhaimmillaan perhetyö on dialogia, jonka kautta on mahdollista luoda jotakin uutta sekä saavuttaa uudenlaista ymmärrystä. Hyvä vuorovaikutus edellyttää aikaa, luottamusta ja kuuntelemisen taitoa. Dialogissa puhuminen ei ole yhtään sen tärkeämpää kuin kuuntelukaan. (Järvinen ym. 2007, 143.)

4.2 Lastenkodista tehtävä perhetyö

Sijaishuollon ammattilaisille tarkoitettussa käsikirjassa kuvattiin kotiin tehtävää perhetyötä siten, että se kuroo umpeen huostaan otetun lapsen mielessään rakentamia vastakkainasetteluja. Lapsi kokee usein ristiriitaa siinä vaiheessa, kun hän alkaa viihtyä lastenkodissa ja luottamaan häntä hoitaviin aikuisiin. Biologisia vanhempia kohtaan on lojaaliutta, jonka vuoksi viihtyvyys sekä luottamus lastenkodissa aiheuttavat lapsessa syyllisyyttä. Joskus lapset juuttuvat lastenkodin ja kodin väliseen tilaan. Tämä tila on heille itselleen vahingollista, koska näin ollen he eivät kiinnity mihinkään, eivätkä kehenkään aikuiseen. Kaikki työmuodot, jotka edistävät lastenkodin ja kodin yhteistyötä, tiedonkulkua ja yhdessä toimimista ovat lapselle parhaaksi. Lapsen mielessään kehrittelemää vastakkainasettelua kurovat umpeen kaikenlaiset tapaamiset, joissa ovat mukana lapsen vanhemmat ja lastenkodin aikuisia. (Sinkkonen 2010, 12.)

Sijaishuollon perhetyötä tukevat erilaiset rakenteet. Vuorovaikutus on perhetyössä keskeinen tekijä ja siitä riippuu usein koko perhetyön onnistuminen. (Känkänen & Laaksonen 2006, 42.) Sijaishuollon perhetyön tavoitteina on turvata lapsen yhteys vanhempiin ja sisaruksiin sekä perheen kuntouttaminen niin,

että lapsen on mahdollista palata kotiinsa. Keskeistä tulisi olla lapsen näkökulma ja tarpeet. (Harmainen 2009.)

Laitokseen sijoitetun lapsen vanhempien kanssa tehtävää yhteistyötä voi hankaloittaa moni asia. Nämä perheet ovat usein moniongelmaisia; yksinhuoltajia, uusperheitä, työttömyyttä, päihteidenkäyttöä, mielenterveysongelmia, pitkäaikaissairauksia, velkaantuneisuutta, ammatilliset koulutukset puuttuvat, parisuhdevaikeuksia, eristäytyneisyyttä sekä huonoja malleja esikuvista ja vanhemmuudesta. Ammatillaisen voi olla vaikea hahmottaa lapsen taustoja, koska vanhempi ei välttämättä osaa puhua lapsestaan tai lapsen asioista. Yhteistyötä alkaessa vanhempien suhtautuminen saattaa olla hyökkäävä ja puolustautuva työntekijöitä ja järjestelmää kohtaan. Tämä asenne voi herättää työntekijässä vihaa, pelkoa ja turhautumista. Lapsi sijoitetaan useasti asiantuntijaneuvottelun tuloksena eikä perhe ole välttämättä lainkaan hakenut apua tilanteeseen. (Karppinen 1999, 71- 72.)

Lastenkodista tehtävä työ vanhempien kanssa ei ole pelkästään yhteistyössä toimittavaa kumppanuutta, vaan se sisältää myös vanhempien elämäntilanteen ja kunnon arviointia sekä vanhemmuuteen houkuttelua ja vanhemmuuden kontrolloimista. Kontrolloimisella tarkoitetaan erilaisia tarkistuskäytänteitä, tapaamisten säätelyä ja yhteisen kanssakäymisen rajoittamista. Rajoittaminen perustellaan lapsen hyvinvoinnin turvaamisella ja huolena riittävästä huolenpidosta. Laakso kuvaa vanhemmuuteen houkuttelun olevan houkuttelua yhteydenpitoon lapsen kanssa. On vanhempia, jotka jättäytyvät tai katoavat lapsen elämästä tämän ollessa lastenkodissa tai jo ennen sijoitusta lastenkotiin. Kanssakäyminen vanhemman ja lapsen välillä pitkään katkenneen yhteydenpidon jälkeen ei ole helppoa. Tällöin vanhemmat tarvitsevat rohkaisemista ja konkreettista tukea siihen, miten olla ja miten viettää aikaa yhdessä lapsen kanssa. (Laakso 2009, 204- 209.)

Laakso on tutkinut lastenkotityötä ja jakaa työntekijöiden orientaatiota vanhempien kanssa tehtävään työhön kolmella tavalla; ”neutraalisti, etäältä havainnointu”, ”henkilökohtainen, kasvokkain kohtaaminen” ja ”valmiiksi tiedetty”. Neutraa-

lissa orientaatioissa keskitytään siihen, mitä työntekijä voi konkreettisesti havainnoida ja nähdä lapsen ja vanhemman välisestä suhteesta. Havaintoja tehdään muun muassa siitä, millaista yhteydenpitoa vanhemmat pitävät lastenkoitiin ja miten aktiivisesti lapset haluavat pitää yhteyttä vanhempiinsa. Työntekijä määrittelee vanhempien kanssa yhteistyön pääasiassa arvioimiseksi, kun taas vanhemman osa yhteistyössä on havainnoin kohde. Osastolla käyvän vanhemman vuorovaikutukseen lapsen kanssa ei puututa, koska arvioidaan ja havainnoidaan heidän yhdessä oloa ja tekemistä. Työntekijä olettaa luottamussuhteen syntyvän pikkuhiljaa keskittymällä ensiksi pieniin arkisiin asioihin. Luottamuksen rakennettua aletaan käsitellä vaikeampia asioita. (Laakso 2009, 212-221.)

Toisessa ”henkilökohtainen, kasvokkain kohtaaminen” – orientaatioissa työntekijä hakeutuu aktiivisesti kanssakäymiseen vanhempien kanssa. Vaikka tilanne näyttäisi toivottomalta, niin uskotaan siihen, että ihminen voi muuttua. Kyseisessä orientaatioissa ajatellaan vanhemman tarvitsevan tukea, tartutaan ongelmiin ja otetaan asiat rohkeasti puheeksi. Keskeistä oli ajatus siitä, että parhaiten aitoa tietoa saa olemalla vanhemman arkisissa tilanteissa mukana ja kasvokkain kohtaamisissa. Työntekijä on kiinnostunut aidosti asiakkaan kokemuksista ja arjesta. Luottamuksellinen suhde vanhempaan saavutetaan avoimuudella ja toimintatavalla, jossa asiat otetaan suoralla tavalla puheeksi. (Laakso 2009, 212- 221.)

Kolmannessa ”Valmiiksi tiedetty” – orientaatioissa työskentelyä ohjaa keskeisesti se, mitä asiakirjat, arviot ja diagnoosit kertovat, joita vanhemmista on tehty. Työntekijä kokee tämän olevan riittävä pohja yhteistyölle ja vanhemman kanssa työskentelyyn. Näin ollen asiakirjoista esiin tuleva viranomaistieto määrittää työntekijän näkemystä ja suhdetta vanhempaan koko työskentelyn ajan. Vanhemman kertomuksella tapahtumista tai hänen kokemuksillaan ei juuri ole painoarvoa. Työntekijän puheissa vanhempi esiintyy huonokuntoisena, joka on esteenä työskentelylle yhdessä vanhemman kanssa. Huonoa kuntoa perustellaan asiakirjoista saaduilla tiedoilla tai siten, että vanhempi ei saavu työntekijän järjestämiin neuvotteluihin. Omaan työhön ei sisällytetä muutostyötä suhteessa

vanhempaan. Kanssakäyminen ja yhteydenpito vanhemman kanssa tapahtuvat lähinnä vain puhelimen välityksellä. Tunnusomaista on käytännön asioiden hoitaminen ja informointi lapsen asioista. Vanhempiin pidetään yllä kohteliaan asiallista suhdetta. (Laakso 2009, 212- 221.)

Asiakaslähtöisyys, lapsilähtöisyys ja perhelähtöisyys ovat tärkeitä periaatteita ja ohjaavat työntekijää perhetyön tekemisessä. Asiakaslähtöisen työorientaation perustana on laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista. Tämä orientaatio voidaan perheessä ajatella niin, että lapset ja aikuiset ovat itsenäisiä ja aktiivisia toimijoita sekä yhteiskunnan jäseniä. Lapsilähtöisyyden käsitteen taustalla on YK:n kansainvälinen yleissopimus, jossa lapsen etu korostuu. Lapsi tulee ottaa huomioon häntä koskevissa päätöksissä ja pyrkiä saamaan esiin lapsen näkökulma asioihin. Lapsilähtöisyydessä korostetaan myös lapsen kanssa työskentelyä. Vanhempia ei tarvitse sulkea työskentelyn ulkopuolelle, vaan pikemminkin tehdä työtä yhdessä lapsen hyvinvoinnin eteen. He voivat olla tasavertaisina tuomassa esiin omia näkemyksiään lapsen arjesta. Perhelähtöisyydellä käsitetään perhe oman tilanteensa ja arkensa asiantuntijana. Perheenjäsenet nähdään niin yksilöinä kuin osana koko perhettä sekä heidän väliset suhteet otetaan huomioon perhetyötä toteutettaessa. Perhelähtöisyydessä arvostetaan perheiden erilaisuutta ja ainutlaatuisuutta. (Järvinen ym. 2012, 17- 27.)

5 LAPSEN JA VANHEMMAN VÄLINEN VUOROVAIKUTUS PERHETYÖN LÄHTÖKOHTANA

5.1 Muuttuneet perheet

Suhteet lasten ja vanhempien välillä ovat muuttuneet. Vanhemmilla ei ole samalla tavalla auktoriteettia lapsiinsa kuin ennen. Perheistä on myös tullut demokraattisempia ja lapsista aktiivisia osapuolia vuorovaikutuksessa. Vanhempi on joka tapauksessa lapsilleen esikuva ja tästä syystä vanhemman malli lapselleen on tärkeää. (Ojala & Uutela 1993, 112.)

Perheet elävät itsenäisemmin ja yksilöt ovat tasavertaisempia. Se, että perheet ovat perhekeskeisempiä, ei ole kuitenkaan lisännyt vuorovaikutusta. Myös perheen ulospäin suuntautuneet suhteet ovat vähentyneet. Sellaiset perheet, joissa on esimerkiksi päihdeongelmia tai perheväkivaltaa, eristäytyvät vähitellen ulkomaailmasta. Tämä vähentää toisten ihmisten mahdollisuuksia olla tarvitsevan perheen tukena ja apuna. Näin ongelmat mahdollisesti vain lisääntyvät entisestään. Etenkin yksinhuoltajilla on eriytymisen riski, varsinkin jos omalla lapsella on käytöshäiriöitä tai muita ongelmia. (Ojala & Uutela 1993, 112- 117.)

Ihmissuhdeongelmia on enemmän ja ulkopuoliset perheeseen vaikuttavat paineet ovat lisääntyneet. Perheet pyrkivät usein piilottamaan omia ongelmiaan. Vuorovaikutuksen määrään perheissä vaikuttaa myös perhekoon pientyminen, jolloin vuorovaikutussuhteet ovat köyhtyneet. Lisäksi passiivisen viihteen lisääntyminen ja erilaisista perinteistä, kuten yhteisistä ruokailuajoista, luopuminen on ollut omiaan heikentämään vuorovaikutuksen määrää ja laatua. (Ojala & Uutela 1993, 112- 117.) Vanhemmilla on myös tätä nykyä kiirettä ja painetta töiden kanssa. Vanhempia saattaisi yllättää se, miten kovasti lapset usein toivovat enemmän aikaa yhdessä perheen kanssa. (Ijäs 2009, 56.)

5.2 Lapsen ja vanhemman välinen vuorovaikutus

Vanhemmuus on läpi elämän kestävä tehtävä ja rooli, joka muuttuu alati. Vanhemmuuteen vaikuttavat elämäntilanne, jossa eletään, perheen elämänkaaren vaihe sekä perheen niin sisäiset kuin ulkoisetkin voimavarat. Aikaisemmat kokemukset ja käsitykset vanhemmuudesta sekä omasta lapsuudesta vaikuttavat vanhemmuuden toteutumiseen. (Järvinen ym. 2007, 90.)

Vanhemmuudessa on monenlaisia riskitekijöitä, joista huolimatta vanhemmat haluavat yleensä lapsilleen parasta. Se on voimavara, jonka löytäminen ja vahvistaminen voivat auttaa lapsen ja vanhemman vuorovaikutuksen mahdollisuuksia. On myös tärkeää käydä läpi sitä, miten vanhemmat lapsensa näkevät ja mitä he lapsiltaan odottavat. Vanhempien näkemykset lapsestaan vaikuttavat siihen, millaiseksi lapsi kasvaa. (Järvinen ym. 2007, 92- 94.)

Vanhemmilla on aina omia rajoituksia ja erilaisia käyttäytymismalleja, jotka ovat lähtöisin heidän omasta lapsuudenkodistaan ja ympäristöstä, jossa he ovat eläneet. Jos tunneilmaisu on tuolloin ollut köyhää, saattaa äidillä tai isällä itsellään olla puutteelliset valmiudet osoittaa rakkautta ja myötätuntoa omaa lastaan kohtaan. Perusturvallisuuden sanotaan syntyvän, kun lapsi on saanut rakentaa turvallisen suhteen toiseen vanhemmistaan. (Ojala & Uutela 1993, 121- 122.) Vanhemmat tarvitsevat tukea kasvattajana olemiseen erityisesti silloin kun he itse eivät ole eläneet sellaista lapsuutta, jonka haluaisivat lapsilleen tarjota. Heillä ei ole sisäänrakennettua mallia hyvästä ja läsnä olevasta vanhemmasta. Hyvä vanhemmuus löytyy ihmisestä itsestään, mutta tarvitsee joskus tuoppausta oikeaan suuntaan. (Kristeri 1999, 69.)

Kun vanhemmuutta lähdetään tukemaan, tulee tavoitteena olla suhteen parantaminen lapseen. Vanhemman tulisi myös parantaa kykyään pitää huolta omista rajoistaan ja suhteuttaa se myös lapseen. On tärkeää tarkastella omaa menneisyyttään ja lapsuudenkotiaan, mutta se itsessään ei riitä. Vanhemmuuden tukemisen lisäksi he tarvitsevat konkreettista tietoa vanhemmuutta tukevista taidoista. (Kristeri 1999, 69- 71.)

Voimaannuttava tuki tarkoittaa uusien näkökulmien löytämistä ja avaamista sekä kokemusten ja ymmärryksen jakamista. Kannustava ote on tärkeää. (Järvinen ym. 2007, 99.) Ihminen yrittää usein löytää voimavaroja ulkopuoleltaan kun tosiasiaissa sellaisia löytyy yleensä ihmisestä itsestään. Voimavaroja voi kartuttaa ja myönteisten asioiden pohtimisella on suuri merkitys ihmisen hyvinvoinnille. (Kempainen & Rouvinen-Kempainen 1998, 167.)

Lapsen ja vanhemman välisessä vuorovaikutuksessa myönteisten vuorovaikutustaitojen löytäminen sekä niiden tukeminen on tärkeää. Myös niiden merkitystä tulisi välittää lapselle ja vanhemmille. (Järvinen ym. 2007, 85.) Hyvään vuorovaikutukseen kuuluu positiivisuutta ja luottamusta. Avoin ja rehellinen viestintä yleensä edesauttaa hyvän vuorovaikutussuhteen kehittymistä. Toista tulisi ymmärtää, vaikkei aina voisi tämän toimintaa hyväksyä. (Kauppila 2006, 72.)

Sisäinen vuorovaikutus perheessä tapahtuu sekä vanhempien keskinäisessä vuorovaikutuksessa että vanhempien ja lasten välillä. Lapsen minäkuva ja itsetunto kehittyvät hyvässä vuorovaikutuksessa. Lapsi tarvitsee vanhempiaan olemaan hyvänä mallina ja saamaan johdonmukaista palautetta toiminnastaan. Vanhemmalla on suhteessa lapseen enemmän valtaa ja siksi hyvän vuorovaikutuksen ylläpitämisen suurin vastuu on vanhemmalla. (Ojala & Uutela 1993, 121- 122.)

Lapsen minäkuva ja hyvä itseluottamus kehittyy pääasiassa hyvässä sisäisessä vuorovaikutuksessa ja vanhemman johdonmukaisen käyttäytymisen avulla. Johdonmukaiset syy-seuraus-suhteet opettavat lasta ymmärtämään oikean ja väärän sekä ottamaan pikkuhiljaa vastuun omasta käyttäytymisestään. (Ojala & Uutela 1993, 112- 117.)

Aktiivinen lapsen kuunteleminen on tärkeää. Vanhemman tulisi oikeasti haluta kuulla, mitä lapsella on sanottavana sekä auttaa tätä ongelmien kohdatessa. Lapsen tunteiden aito hyväksyminen, olivatpa ne millaisia tahansa, on tärkeää. Vanhemman tulee myös luottaa siihen, että lapsella itsellään on kykyjä tunteidensa käsittelyyn ja ongelmien ratkaisemiseen. Lapsen tunteet saattavat olla alati muuttuvia, mutta se ei tarkoita sitä, että ne jäisivät sellaisiksi. Esimerkiksi

joskus ilo muuttuu suruksi, mutta se ei yleensä ole pysyvä tila. Vanhemman tulee myös nähdä lapsensa erillisenä itsestään. Lasta on helpompi ymmärtää ja tukea kun näkee lapsensa ja itsensä erillisinä yksilöinä. (Gordon 2004, 97.)

Erilaisia perinteisiä arvoja tunnutaan nykyään väheksyttävän ja unohdettavan. Olisi kuitenkin suotavaa etsiä sellaisia arvoja, jotka auttavat meitä elämään myös nykyajassa ja joita siirtää tuleville sukupolville. Vanhemmat ovat vastuussa perheen asioista eikä lapsille voi siirtää päätöksiä, jotka kuuluvat aikuisille. Sellainen tekee lapsista levottomia ja turvattomia. (Ijäs 2009, 41.) Lapsen on tärkeää oppia erottamaan oikea väärästä ja se kuuluu osaksi lapsen kasvua tasapainoiseksi, omantunnon omaavaksi, ihmiseksi. Vanhempien tehtävä on opettaa lapselle oikeanlaista sosiaalista käyttäytymistä. Ilman tätä lapsi saattaa olla moraalisesti hukassa. (Ijäs 2009, 44- 45.) Lapsi vaatii perusteluja vanhempien antamille säännöille. Näitä lapsen tulisi saada pohtia yhdessä vanhempien kanssa, jotta niiden noudattaminen olisi mielekkäämpää. Murrosikäinen lapsi kyseenalaistaa vanhempiensa toimintaa ja arvoja ja se kuuluu aikuiseksi kasvamiseen. (Ijäs 2009, 46.)

Monesti ongelmien taustalla perheessä saattaa olla kyvyttömyys ottaa asioita esille ja keskustella niistä. Tämä varsinkin silloin, jos asiat ovat arkoja. Myös aivan tavalliset arjen asiat ja vastuukysymykset saattavat tuottaa vaikeuksia. Lapselle olisi hyvä kertoa missä milloinkin mennään ja mitä tulee tapahtumaan. Kun asioita jaetaan yhdessä, viestitämme samalla, että välitämme toisesta ja siitä mitä hänelle kuuluu. Lapsi voi oppia kantamaan vastuuta asioista silloin kun hänen ajatuksiaan ja tuntemuksiaan kuunnellaan ja huomioidaan. (Ijäs 2009, 50- 53.)

Perhettä ja sen yhteenkuuluvuutta voivat vahvistaa erilaiset perheen kesken vietetyt yhteiset illat. Perheille olisi suotavaa varata aika, jotta sen tilalle ei keksitä muuta touhua. Perheille voi keksiä erilaisia aiheita ja teemoja. Vanhemmat voivat vaikkapa kertoa millaista heidän omassa lapsuudessaan ja nuoruudessaan on ollut ja millainen suku heidän taustallaan vaikuttaa. Myös tällä tavalla vanhemmat välittävät lapselleen erilaisia perheen arvoja. Lapset puolestaan voivat käydä läpi omia asioitaan, tuntemuksiaan ja kokemuksiaan. Joskus

voi teemana olla joku perheen ongelma, johon yhdessä voidaan miettiä ratkaisuja. Perheen yhteinen hauskanpito on myös tärkeää. Kaikki tällainen edesauttaa lapsen ja vanhemman keskinäistä vuorovaikutusta. (Ijäs 2009, 54.)

Rakentavan palautteen saaminen on tärkeää. Erityisesti kun onnistuu, on hienoa ja itsetuntoa rakentavaa saada hyvää palautetta. Sellainen paikka, jossa toisia kannustetaan, on mukavampi paikka elää ja olla. (Kempainen & Rouvinen-Kempainen 1998, 44.) Nuoren itsetunto muodostuu pienistä palasista. Nuori tarvitsee hyvän itsetunnon rakentumiseen myönteistä palautetta sekä tunteen siitä, että on hyvä ja toinen arvostaa häntä. (Kempainen & Rouvinen-Kempainen 1998, 55.)

5.3 Rakkautta ja rajoja

Vanhemmuuteen kuuluu ohjata ja opastaa lasta sekä luoda turvaa (Loyd 1999, Hollandin 2004, 89 mukaan). Rajat ovat osa turvan rakentamista eikä lapsen ole hyvä itsenäistyä liian varhain. Vaikka lapset eivät sitä ääneen sanokaan, ovat he tyytyväisiä siihen, että vanhemmat puuttuvat heidän tekemisiinsä, sillä se viestii lapselle välittämistä. Päätäväisyys ja johdonmukaisuus vanhemman toiminnassa ovat tärkeitä asioita. (Ijäs 2009, 60.)

Kotitöiden suhteen tulisi vanhempien myös tehdä työnjakoa. Kun se toimii, saavat lapsetkin hyvän mallin. Lapsia tulisi reippaasti ottaa mukaan erilaiseen ruoantekoon ja siivoamiseen jo pienestä pitäen. Helposti tulee työnnettyä lapsi sivuun ja kun myöhemmin yrittää tarjota jotakin kotityötä, ei se enää kelpaa. Erilaisia vaihtoehtoja on ja kukin perhe varmasti löytää omansa. (Ijäs 2009, 92-93.)

Lapsen pitäisi saada olla lapsi ja lapsi tarvitsee usein apua. Jotta lapsi voisi kasvaa vastuulliseksi ihmiseksi, tarvitsee hän turvallisen vuorovaikutussuhteen vanhempaansa. (Kinnunen 2003, 29.) Lapsille aiheutuu paljon stressiä siitä, että he joutuvat liiaksi päättämään asioistaan ja liian aikaisin. Lapset saattavat olla tyytymättömiä myös siksi, että he eivät osaa ajatella mikä päätös olisi paras ja olisiko toinen sittenkin ollut parempi. Tällaisen oman kiukun he yleensä kui-

tenkin suuntaavat yleisesti ympäristöönsä. Lapsi siis tarvitsee vanhemman apua ja tukea erilaisten päätösten tekemiseen. (Kinnunen 2003, 29.)

Kenenkään vanhemman ei ole tarkoitus täydellisesti vastata lapsensa tarpeisiin. Lapsi alkaa siinä vaiheessa kasvaa aikuiseksi kun hän alkaa turhautua vanhempansa kykyyn huolehtia hänen tarpeistaan. Tässä vaiheessa lapsi alkaa itse yhä enemmän kantaa vastuuta omasta itsestään ja tarpeistaan. Tätä ennen on lapsen kuitenkin täytynyt saada vanhemmiltaan turvaa ja huolenpitoa. Jos lapsesta tuntuu, ettei aikuinen ole turvallinen ja häntä varten, jää lapsi usein yksin tarpeidensa kanssa. Tällöin hän ei välttämättä itsekään tunnista niitä. Samoin lapsi joutuu käsittelemään erilaisia tunteitaan yksin ja mahdollisesti kätkemään ne. Lapsi joutuu hakemaan itselleen keinoja selviytyä varmistaakseen olevansa turvassa. Tällaiset keinot eivät edistä lasta kasvamaan itsenäiseksi. (Kristeri 1999, 15- 16.)

Lapsen tulee oppia, että aina ei saa kaikkea mitä haluaa tai että asiat menisivät juuri niin kuin tahtoo. Lapsen ei kuulu olla aikuisen kaveri vaan pyrkiä turvalliseen vuorovaikutukseen, jossa kohtaavat rajat ja rakkaus. (Kemppinen & Rouvinen-Kemppinen 1998, 87- 88.)

6 TYÖKIRJA JA MENETELMIEN KÄYTTÖ

6.1 Työkirjan käyttö ammatillisena työvälineenä

Lastensuojelun ammatillisen asiakastyön tärkeä osa on työmenetelmien käyttö. Ammatillaisen tulee uskoa käyttämänsä menetelmän toimivuuteen sekä uskaltautua soveltamaan menetelmää luovasti asiakastilanteen mukaan. Menetelmiä sisältävän työkirjan avulla työskentelyn keskeinen lähtökohta on sen joustava käyttö, joka yhteisessä työskentelyssä rikastuu ja syventyy. Työkirjatyöskentelyssä on tärkeää pystyä arvioimaan asiakkaan voimavaroja ja valmiuksia asioiden käsittelyyn oikea-aikaisesti työkirjan avulla. Työkirjan avulla osallistetaan lasta ja vanhempia mukaan menneisyytensä kohtaamiseen sekä tulevaisuuden suunnittelemiseen ja lisätään työntekijän, lapsen sekä vanhempien kohtaamisen todennäköisyyttä. Lisäksi työkirjan avulla voidaan dokumentoida työprosessia. Työkirjaohjaus perustuu sosiaalipedagogiikkaan, mutta on liitettävissä toiminnallisiin sekä narratiivisiin menetelmiin sen ”uudelleenkeronnallisen” otteen vuoksi. Sosiaalipedagogiikkaan pohjautuu osallisuuden vahvistaminen elämyksellisyyden, toiminnallisuuden ja yhteisöllisyyden kautta. (Timonen-Kallio 2010, 4- 21.)

Työkirjan käytön tulee olla intensiivistä ja suunniteltua työskentelyä. Ammatillaisen tulee perehtyä käyttämiinsä menetelmiin, jotta virheellisten tulkintojen riskit vähenevät sekä menetelmiä käytettäisiin tarkoituksenmukaisesti. Asiakkaalle tulee kertoa työkirjatyöskentelyn tavoitteet, aikataulu sekä työskentelyn osalliset. Dialogin merkitys on suuri työkirjatyöskentelyssä. Käytetty kieli ja puhetapa vaikuttavat keskusteluilmapiiriin. Sanoilla voidaan joko rohkaista tai rajoittaa hyvän dialogin syntyä. (Timonen-Kallio 2010, 8- 15.)

6.2 Menetelmien käyttö perhetyössä

Perhetyön menetelmät ovat työmuotoja, joita perheen kanssa työskentelevä henkilö käyttää ja soveltaa. Menetelmä voi olla myös ideologia tai sellainen tapa katsoa asioita, joka auttaa työntekijää näkemään perheen erilaisesta näkökulmasta. Menetelmä voi olla myös yhteistyömuoto, joka helpottaa perheen kohtaamista ja sen kanssa työskentelyä. (Vilén ym. 2010, 208.) Varsinaisiksi menetelmiksi perhetyöntekijät mieltävät sellaiset työvälineet, jotka ovat tarkoitettu tiettyihin tilanteisiin. Tällaisia menetelmiä voivat olla esimerkiksi erilaiset kortit. Menetelmää määriteltäessä on oletus, että se sisältää tietynlaisen työtavan tai työvälineen sekä sen siirrettävyydestä erilaisiin tilanteisiin ja sen käytettävyydestä systemaattisesti. Perhetyöntekijöillä ei yleensä ole varsinaista tiettyä ”työkalupakkia”, josta löytäisi jonkin menetelmän aina tiettyyn tilanteeseen. Työmenetelmiä voi käyttää sen mukaan, mikä perheen tilanne on ja miten menetelmän käyttö tukee perheen tavoitteita. Suhtautuminen perhetyössä käytettäviin menetelmiin on jakautunut. Toisaalta erilaisiin hankaliin tilanteisiin kaivataan menetelmiä kun taas toisaalta halutaan korostaa aitoa ihmisten kohtaamista ja vuorovaikutuksen rakentamista. (Myllärniemi 2007, 35.)

Jokaisen perheenjäsenen hyvinvointi on perhetyössä tärkeää. Menetelmää valittaessa on tärkeää miettiä, mihin tarkoitukseen ja tilanteeseen sitä käytetään. Perhetyön ensisijainen tavoite tulee olla se, kuinka auttaa asiakasta juuri siinä asiassa tai tilanteessa. (Vilén ym. 2010, 208.) Lastensuojelussa menetelmiksi katsotaan erilaiset toiminnalliset menetelmät, vanhempien ja lasten kanssa käytettävät menetelmät sekä vuorovaikutuksen vahvistamiseen käytetyt menetelmät. Vanhempien kanssa käytetään usein esimerkiksi sukupuuta ja verkostokarttaa. Lasten kanssa taas erilaiset kortit, kuten vahvuuskortit ovat hyviä. Vuorovaikutuksen tukemisessa ja vahvistamisessa voidaan käyttää perheenjäsenten kesken erilaisia sopimuksia sekä suunnitella yhdessä päivärytmiä. (Myllärniemi 2007, 35.)

Toiminnallisia menetelmiä on hyvä käyttää silloin kun perheellä on ongelma, jota on vaikea lähteä purkamaan puhumalla tai kaivataan uutta tapaa toimia

perheen kanssa. Toiminnan ja kokemusten kautta voi löytää erilaisen yhteyden keskustella perheenjäsenten kanssa. Perheessä syntyy kokemuksia, jotka avaavat ovia muutokselle. (Järvinen ym. 2012, 192- 194.) Toiminnallinen menetelmä on sellainen, jossa keskustelun lisäksi toimitaan. Näin on mahdollista löytää ja toteuttaa sellaisia puolia, jotka pelkän keskustelun varassa voivat jäädä vähälle. (Järvinen ym. 2007, 145- 146.)

Perheenjäsenet löytävät helpommin yhteyden omiin tunteisiin ja ajatuksiin toiminnan kautta. Arkea hankaloittavat tuntemukset voivat saada selkeämmän muodon toiminnallisten menetelmien käytön kautta ja näin tunteita voi olla helpompi sanoittaa. (Järvinen ym. 2012, 192- 194.) Tällaiset menetelmät voivat tarjota elämyksiä ja onnistumisen kokemuksia, jotka ovat omiaan antamaan perheelle iloa ja uusia voimavaroja. Toiminnallisia menetelmiä voivat olla esimerkiksi mielikuvatyöskentely, erilaisten korttien käyttäminen tai kuvien ja esineiden käyttö symboleina. Toiminnallisten menetelmien tavoitteena on myös saada käyntiin sellaisia prosesseja perheessä, jotka tuovat mahdollisuuden uudelleenlaidolle tavoille olla ja toimia. (Järvinen ym. 2007, 145- 146.) Myös arjessa toimiminen, kuten ruoan laittaminen ja siivoaminen ovat toiminnallisia menetelmiä. (Järvinen ym. 2012, 194.)

Ohjaajalla on oma tärkeä roolinsa toiminnallisia menetelmiä käytettäessä ja niiden toteuttamiseen on hyvä valmistautua huolellisesti. Työntekijän tulee tietää, miksi hän tiettyä menetelmää käyttää ja mihin sen käyttö perustuu. Menetelmiä voi soveltaa oman työskentelytyylin ja osaamisen mukaiseksi. (Järvinen ym. 2012, 192- 194.) Hyvien työkäytäntöjen rakentamiseen tulee ohjaajan miettiä myös oman ajattelun ja tunteiden yhteyttä omaan käyttäytymiseensä. Käytännön toteuttaminen sisältää ohjaajan käyttäytymisen, joka on yhteydessä hänen arvoihin ja asenteisiin sekä merkityksiin, joita hän tapahtumille ja tunteilleen antaa. (Whitaker ym. 1998, 153.)

Toiminnallisten menetelmien tulee perheiden kanssa perustua vapaaehtoisuuteen. Perheenjäsenten tulisi päästä siksi aikaa irti arjen kiemuroista ja olla

avoimin mielin. Menetelmän käytön jälkeen olisi hyvä jakaa koettu sanallisesti. Kun asiakkaat kuvaavat kokemuksiaan, heille avautuu usein uusia näkökulmia, jotka saattavat tuottaa vaihtoehtoja omille ajatuksille ja ratkaisutavoille. (Järvinen ym. 2012, 192- 194.)

Toiminnallinen työskentely tukee vuorovaikutusta perheenjäsenten välillä. Ajatuksia ja tunteita jaetaan uudella tavalla ja ymmärrys niin itsestä kuin toisesta perheenjäsenestäkin laajentuu. Toiminnallisuus on kokemuksellinen tapa oppia asioita ja saattaa tuottaa erityisen hienoja oivalluksia. (Järvinen ym. 2012, 192-194.)

7 KEHITTÄMISPROSESSI

7.1 Aloitusvaihe

Aloitusvaiheessa pohdimme mikä palvelisi parhaiten lastensuojelulaitoksesta tehtävän perhetyön toteuttamista. Työkirjoja tiedämme olevan nuorten, lasten ja aikuisten kanssa työskentelyyn. Kyselimme tutuilta eri lastensuojelun toimipisteissä työskenteleviltä ammattilaisilta, että ovatko he kuulleet työkirjasta, joka on tarkoitettu lastensuojelulaitoksesta tehtävään perhetyöhön. Kukaan heistä ei ollut kuullut sellaisesta, mutta pitivät sellaisen tekemistä hyvänä ideana. Näin päädyimme työkirjan tekemiseen. Olimme molemmat työskennelleet Veikkarin erityislastenkodissa, joten kysyimme heidän yhteistyöhaluaan lähteä kehittämään kyseistä työkirjaa. Veikkarin esimiehet olivat myöntyväisiä yhteistyön aloittamiseen.

Toimijana alusta asti oli Veikkarin erityislastenkodin työryhmä sekä nuoret. Mahdollisimman monipuolisen näkökulman saamiseksi päätimme, että selvitämme ohjaajien ja nuorten lisäksi asiantuntijoiden näkemystä työkirjaan ja perhetyöhön liittyen. Aloitusvaiheessa selvitimme, missä laitoksesta tehtävää perhetyötä on jo kehitetty, jotta saisimme kokemuksellista näkökulmaa opinnäytetyöhömme. Tavoitteenamme oli löytää konkreettisia ajatus- ja työmalleja sekä materiaalia, jota pystymme hyödyntämään työkirjan tekemisessä.

Otimme huomioon, että kehittämiseen liittyvässä toiminnassa tiedon tuottaminen poikkeaa perustutkimukseen verrattuna oleellisesti. Tuotetun tiedon tulisi olla käytännöllistä ja käyttämiskelpoista, joka tukee parhaiten nimenomaan kehittämistehtävää. Kehittämistehtävää työstettäessä tulee ottaa huomioon, että prosessin kulkua joudutaan koko ajan korjaamaan ja mahdollisesti suuntamaan uudelleen. (Toikko & Rantanen 2009, 10, 113.)

Näkökulmia työryhmältä

Veikkarin työryhmältä halusimme saada tietoa siitä, mihin he työssään perheiden kanssa kaipaisivat apua ja millaisia tuen tarpeita huostaan otettujen lasten perheillä on tällä hetkellä. Tiesimme Veikkarin molempien osastojen työryhmien kokoontuvan kuukausittain järjestettävissä palaverissa. Sovimme johtoryhmän kanssa, että saamme kummastakin palaverista tunnin käytettäväksemme. Kyseisen tunnin tuli sisältää sekä opinnäytetyön esittely että työryhmän näkökulman selvittäminen. Tämä oli ajan puitteissa paras mahdollinen keino saada työryhmän näkemys esille. Molemmissa palaverissa oli yhdeksän työntekijää sekä kaksi esimiestä. Koska ryhmän koko palaverissa oli suhteellisen suuri, niin ajattelimme pienryhmätyöskentelyn tuovan parhaiten esiin jokaisen henkilökohtaisen näkemyksen käsiteltävistä asioista. Nimesimme kyseisen tiedonkeruun teemoitetuksi aivoriiheksi.

Nuorten osallistaminen

Nuorilta tarvitsimme heidän näkökulmaansa siihen, millaista konkreettista tekemistä he toivoisivat yhdessä perheidensä kanssa. Aluksi ajattelimme tehdä heille kyselylomakkeen, mutta päädyimme kuitenkin toteuttamaan tiedonkeruun osallistavammalla menetelmällä. Tiesimme nuorten olevan levottomia suuressa ryhmässä, jonka vuoksi pareittain työskentely olisi keskittymisen kannalta parempi vaihtoehto. He saisivat pareittain muistiinpanovälineet ja tietyn ajan työstää vastauksia kysymyksiimme.

Teimme kysymyksistä mahdollisimman selkeitä ja spesifejä. Nuoret ovat 13 – 17-vuotiaita, joten uskoimme heidän ymmärtävän kysymysten tarkoituksen ja merkityksen. (Hirsjärvi ym. 1997, 180- 188.) Laadimme kysymyksiä vain kaksi, jottei niitä ole liikaa. Liian pitkässä kyselylistassa saatetaan kysymyksiin jättää vastaamatta tai niihin vastataan huolimattomasti (Aaltola ym. 2001, 100).

Asiantuntijoiden näkökulma

Haastattelu on yksi aineistonkeruun perusmenetelmistä ja ajattelimme sen olevan sopiva menetelmä asiantuntijoiden näkemyksen esiin saamiseksi. Haastattelussa ollaan kielellisessä vuorovaikutuksessa suoraan haastateltavan kanssa. Tämä on hyvin joustava tapa kerätä aineistoa. Haastattelu on hyvin aikaa vievää, mutta halusimme selvää ja syventävää tietoa perhetyöstä, sen käytännöistä ja menetelmistä sekä mahdollisuuden selventää ja kysyä mieleen juolahtaneita asioita. (Hirsjärvi ym. 2000, 192- 193.) Asiantuntijahaastattelujen tarkoitus on pääasiassa saada tietoa erilaisista menetelmistä ja niiden käytöstä. Tätä voisi kutsua myös konsultaatioaineistoksi. Se lisää teoreettisen osion luotettavuutta. (Vilka & Airaksinen 2003, 58.)

Aluksi pohdimme, miten saamme mahdollisimman monipuolista tietoa asiantuntijoilta. Päädyimme teemahaastatteluun, jossa keskustelu alkaa tutkijan aloitteesta ja etenee tutkijan ehdoilla. Tavoitteena tämän kaltaisessa vuorovaikutteisessa keskustelussa on saada haastateltavasta selville tutkijaa kiinnostavat ajatukset ja mielipiteet. Teemahaastattelussa määritellään etukäteen aihe eli teema-alue. Kyseisessä haastattelumenetelmässä ei kuitenkaan ole tarkkaa kysymysten muotoa ja järjestystä, joka taas on strukturoidulle haastattelulle tyyppillistä. (Aaltola & Valli 2001, 24 -27.) Teemat ovat kaikille haastateltaville samoja, vaikka niiden välillä liikutaankin joustavasti ilman tiettyä etenemisreittiä. Teemahaastattelussa tavoitellaan haastateltavan tulkintojen ja merkityksen antojen huomioimista esiin tulleista asioista. (KvaliMOTV 2012). Tämä oli mielestämme luonnollisin tapa saada selville asiantuntijoiden näkemys, ideat ja kokemus. Kysymysten suunnittelu etukäteen auttaa jäsentämään tilannetta niin, että ei tarvitse esittää useita satunnaisia kysymyksiä vaan kysymykset ovat etukäteen harkittuja ja vievät haastattelua sulavammin eteenpäin. (Moilanen 1995, 40- 41.) Teemahaastattelun kysymykset:

- Mitä menetelmiä käytät työssäsi?
- Miten lastenkodista tehtävä perhetyö eroaa avohuollon perhetyöstä?
- Mitä tulee ottaa huomioon työkirjan tekemisessä?
- Oletko aiemmin törmännyt lastenkodista tehtävään perhetyöhön tarkoitettua työkirjaa?
- Millaisia vinkkejä antaisit työkirjan tekemiseen?

Vanhempien osallistaminen

Opinnäytetyön loppuvaiheessa päädyimme vielä kysymään Veikkarin muutami-
en lasten vanhempien näkökulmaa perhetyön tekemisestä heidän kanssaan.
Halusimme heidän ajatuksensa esiin siksi, että voisimme välittää niitä edelleen
ohjaajille työkirjan välityksellä. Heille teimme kyselylomakkeen, koska se olisi
helpoin tapa tavoittaa heidät.

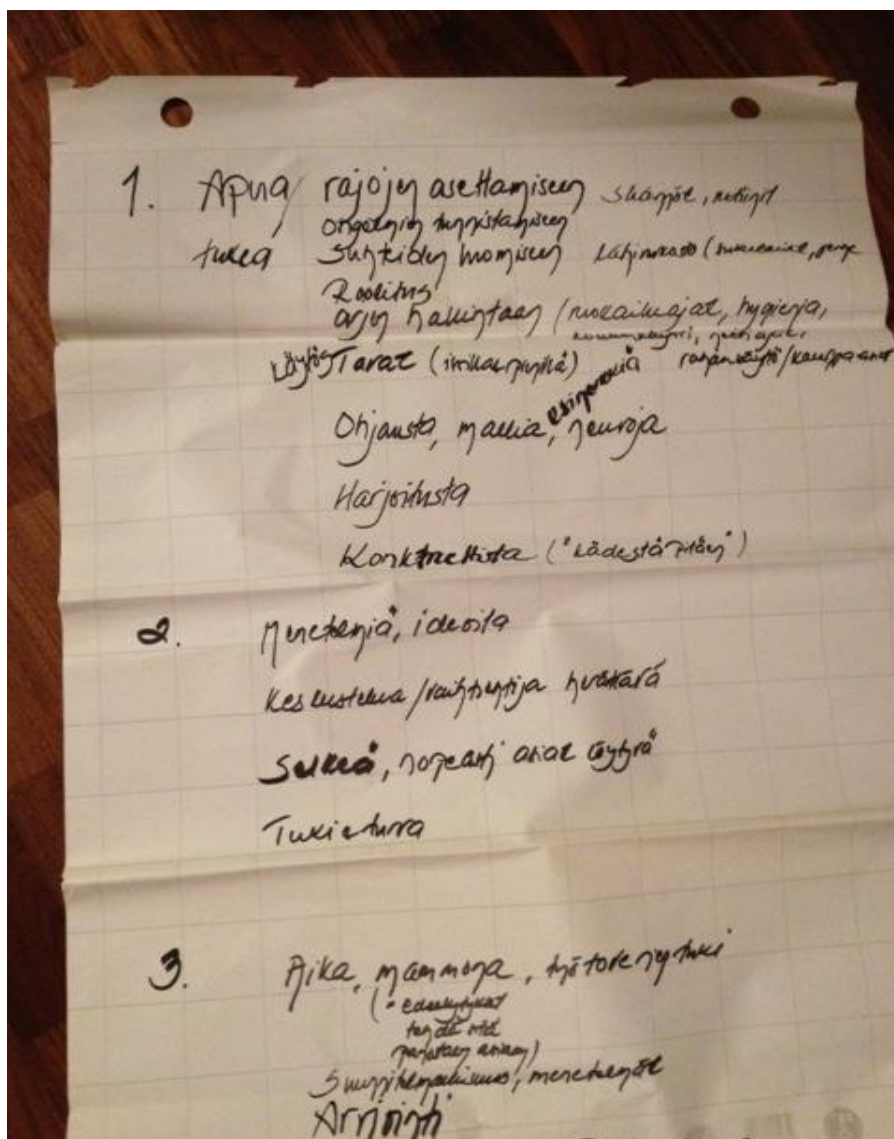
Vanhempien olisi helpompi vastata kysymyksiin rehellisesti kun vastauksia ei
tarvitse ääneen sanoa ja ne saa nimettömänä kirjoittaa paperille. Tällöin emme
myöskään itse vaikuta läsnäolollamme heidän vastauksiinsa. Vanhemmille lä-
hetettäviin kyselylomakkeisiin tulisi vain kolme kysymystä, jottei niitä ole liiaksi.
(Aaltola & Valli 2001, 101.) Kyselylomakkeessa esitämme kysymykset avoimi-
na. Jokaisen kysymykseen on jätetty avoin tila vastaamista varten. (Hirsjärvi ym
1997, 180- 188.) Kolmeen kysymykseen vastaaminen ei vaatisi vastaajaltaan
paljoa aikaa, joten vanhemmat jaksaisivat todennäköisemmin vastata kaikkiin
kysymyksiin huolellisesti. (Aaltola & Valli 2001, 100- 101.)

7.2 Toteutusvaihe

Toteutus työryhmässä

Toteutimme ensimmäisen teemoitetun aivoriihen työryhmälle 2.4.2012 ja toisel-
le osastolle 9.5.2012. Kerroimme alkuun mitä olemme kehittämässä ja miksi
työryhmä on opinnäytetyössämme mukana. Jaoimme työryhmän kolmeen

osaan ja annoimme jokaiselle ryhmälle fläppipaperin ja tussit. 2-3 hengen pienryhmät menivät eri huoneisiin pohtimaan kolmea heille esitettyä kysymystä. Kehotimme heitä kirjaamaan kaiken, mitä vain mieleen tulee, aivoriihi – menetelmälle ominaiseen tyyliin. Annoimme ryhmille puoli tuntia aikaa. Tämän jälkeen he palasivat yhteiseen tilaan ja jokainen ryhmä kertoi vuorollaan, mitä asioita heille oli kysymyksistä tullut mieleen. Aiheet herättivät rakentavaa keskustelua. Aikaa tähän meni noin yksi tunti molemmissa työryhmissä, niin kuin oli ajateltu. Fläppipaperit jäivät meille dokumenteiksi.

Kuva 1. Työryhmän ajatuksia työkirjasta.

Työryhmän mielestä perheet kaipaavat tukea muun muassa rajojen asettamiseen, arjen aikataulutukseen, keskusteluun ja ohjattuun toimintaan. Aiomme liittää työkirjaan taulukon viikkoaikataulun suunnittelemiseksi, sekä viikonloppu taulukon mahdollisten nuorten kotilomien suunnittelemiseksi yhdessä vanhempien kanssa. Rajojen asettamisesta tulee yksi menetelmä, koska työryhmä oli selkeästi painottanut perheiden kaipaavan tukea siinä. Työryhmän mukaan perheet kaipaavat keskustelua ja sitä syntyy varmasti työkirjaa työstäessä perheen kanssa. Perheiden roolijaot oli myös mainittu työryhmän kyselyissä, joten ohjeistamme lukijaa käyttämään Varsinais-Suomen lastensuojelun kuntayhtymän kehittämää vanhemmuuden roolikarttaa.

Itsessään työkirjalta he toivoivat konkreettisia menetelmiä, ideoita ja välineitä perheiden kanssa toimimiseen. Työryhmä toivoisi työkirjan olevan selkeä, kaikille perheille toteutettavissa sekä helposti sovellettavissa. Pidämme edellä mainittuja tavoitteena työkirjaa tehtäessä. Työkirjan ulkomuodosta oli toiveena että, sen tulisi olla värikäs ja kuvitettu. Ulkomuodon suunnittelu ja toteutus tulee olemaan omakustanteinen, joten se saattaa jäädä toteutettavaksi myöhempään ajankohtaan, kun työkirjaa aletaan edelleen kehittää.

Halusimme viimeisen työryhmälle esitetyn kysymyksen avulla tietää, millaista tukea he itse toivovat perhetyön tekemiseen. Suurin osa heistä toivoi työryhmän ja työparin tukea sekä aikaa ja resursseja toteuttaa perhetyötä. Esitämme tämän toiveen edelleen esimiehille. Tueksi kaivattiin myös työvälineitä ja erilaisia valmiita malleja perhetyön tekemiseen. Näitä tarjoamme heille työkirjallamme. Sovellamme heidän toivomiaan asioita erilaisiksi työkirjaan tuleviksi menetelmiksi.

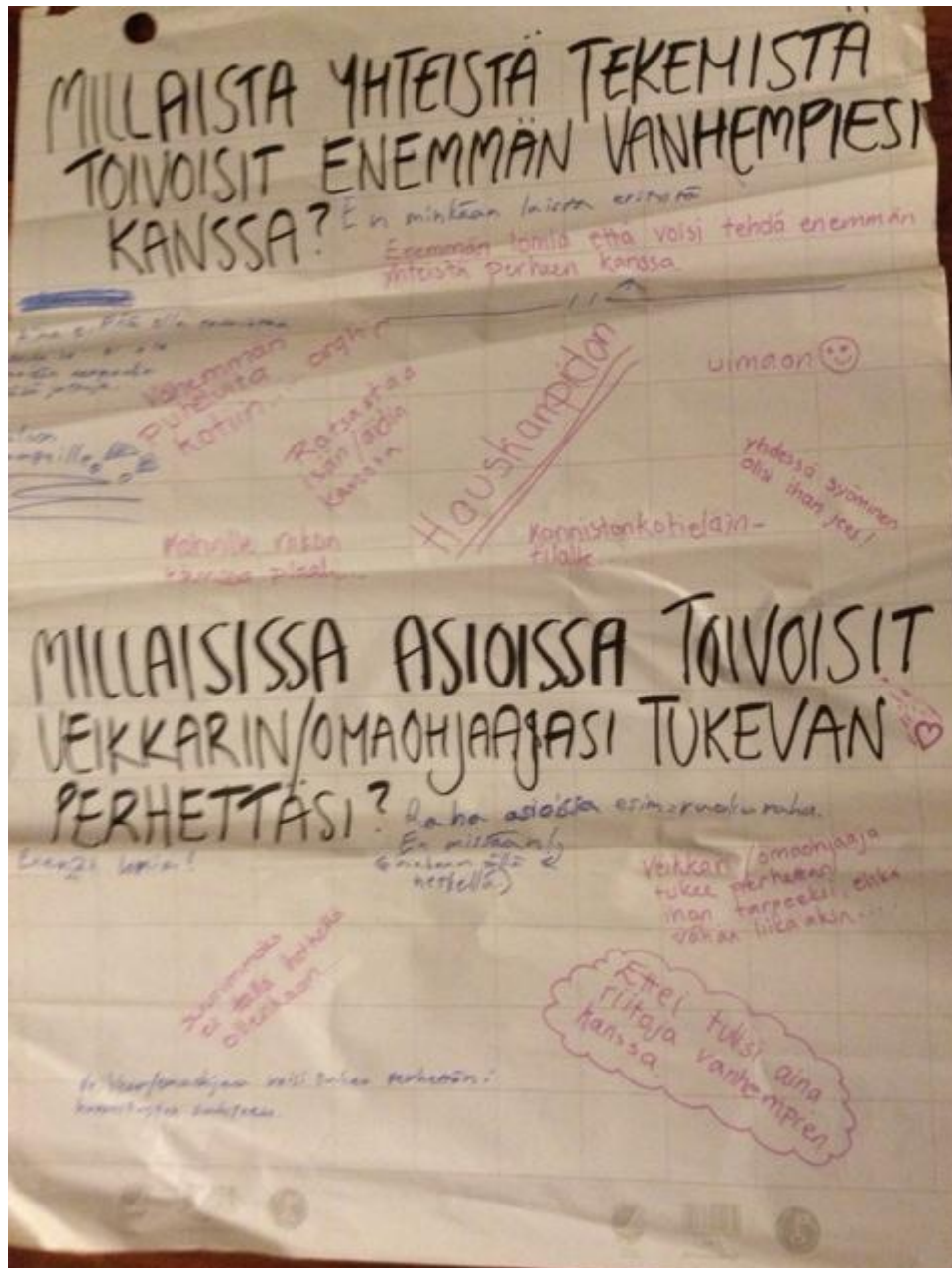
Toteutus nuorten kanssa

Toteutimme ensimmäisen tiedonkeruun nuorilta Veikkarin toisella osastolla 19.4. ja toisella osastolla 22.4. Nuoria oli yhteensä neljätoista. Aloitimme kertomalla heille ensin, mitä me teemme ja mistä on kyse. Rohkaisimme heitä vastaamaan ihan mitä mieleen tulee ja kerroimme, että mitään oikeita vastauksia ei ole. Jaoimme nuorille tussit ja fläppipaperit, joihin olimme kirjoittaneet valmiiksi kaksi kysymystä. Nuoret menivät pareittain huoneisiinsa vastaamaan kysymyksiin. Olimme jakaneet parit valmiiksi niin, etteivät kaverukset olisi pareina sekä yhteistyö voisi toimia mahdollisimman hyvin ja rauhallisesti. Nuorilla oli noin puoli tuntia aikaa miettiä vastauksia. Kävimme välillä huoneissa tarkastamassa, josko heillä olisi herännyt kysymyksiä ja että hommat sujuvat. Vastattuaan kysymyksiin nuoret tulivat kirjoittamaan vastauksensa isoille yhteisille papereille, joissa oli samat kysymykset. Isoille papereille kirjoitetut vastaukset jäivät meille dokumenteiksi. Aikaa tähän kului yhteensä noin yksi tunti molemmilla osastoilla.

Nuoret vastasivat kysymykseen millaista yhteistä tekemistä toivoisit enemmän vanhempiesi kanssa. Erilainen tekeminen yhdessä, kuten yhdessä syöminen, uiminen, leffaillat, keskustelut, pelaaminen ja perheillat, saivat lapsilta kannatusta. Jotkut toivoivat, että vanhempien kanssa keskusteltaisiin erilaisista asioista. Nuorten ehdotukset erilaisesta tekemisestä yhdessä vanhempien kanssa tulee osaksi yhtä työkirjan menetelmää. Tarkoituksena on suunnitella lapsen ja vanhemman yhteinen ilta, jossa toteutuu myös nuorten toivoma yhteinen aika vanhempien kanssa.

Vastaukset siihen, millaisissa asioissa nuoret toivoisivat Veikkarin/ omaohjaajan tukevan perhettään, olivat suurimmaksi osin toiveita lomista. Nuoret toivoivat myös neuvoja sekä tavoitteiden asettamista. Työkirjassa on tarkoitus aluksi asettaa tietynlaiset tavoitteet perhetyölle ja työkirjan työstämiselle. Työkirjan lopussa on osio, jossa menetelmänä käytämme tulevaisuuden muistelua. Menetelmässä pohditaan tulevaisuudenkuvaa, jonka kautta muodostuu myös tavoitteita tulevalle ajalle.

Osa nuorista toivoi tukea siihen, ettei vanhempien kanssa tulisi riitoja ja että vanhemmat ymmärtäisivät heitä paremmin. Tähän kohtaan olemme työkirjassa kiinnittäneet huomiota, sillä tavoitteena on juuri lapsen ja vanhemman vuorovaikutuksen parantaminen.

Kuva 2. Veikkarin nuorten ajatuksia.

Perhetyöntekijöiden haastattelut

Haastattelimme 7.5.2012 Raholan perhetukikeskuksessa perhetyöntekijä Johanna Järvistä sekä Leinolan perhetukikeskuksessa perhetyöntekijä Timo Jylhäkorpea. Järvinen vahvisti ajatustamme siitä, että lastensuojelulaitoksesta tehtävää perhetyötä on kehitetty, mutta se on vielä alkutekijöissä. Haastatteluista teimme muistiot, jotka jäivät meille dokumentiksi.

Haastatteluissa tuli esille paljon asioita ja ideoita, jotka veivät työkirjan suunnittelua eteenpäin. Järvinen toivoi työkirjalta konkreettisia välineitä, jotka sisältäisivät perheen yhdessä oloa, tekemistä ja kotiaskareita. Lapsen ja vanhemman yhteisen tekemisen ajatusta jalostimme niin, että kysyimme myös nuorilta ja vanhemmilta ajatuksia yhdessä oloon ja vastuksista tuli työkirjaan suoraan yksi menetelmä nimeltään Meidän ilta. Kiinnostuimme heidän tavastaan tehdä kuvakollaasia lapsesta. Työkirjassamme yhtenä dokumentointitapana on valokuvaus ja kuvakollaasin tekemisestä on myös yksi varsinainen menetelmä.

Haastateltavien mielestä yhteydenpito lapsen sukulaisiin ja läheisiin on perhetyössä tärkeää. Työkirjaan yhdeksi menetelmäksi tulee verkostokartta, jonka avulla lapsen ihmissuhteita kartoitetaan. Verkostokarttaa apuna käyttäen ohjaajan on helpompi hahmottaa tuettavat ihmissuhteet.

Järvinen kertoi laitoksesta tehtävän perhetyön haasteeksi yhteistyön sujumisen vanhempien kanssa. Jylhäkorpi tukee tätä ajatusta nostaessaan esiin tärkeimpänä asiana perhetyössä asiakkaan kuuntelemisen ja kunnioittamisen, joiden avulla saavutetaan hyvä luottamussuhde asiakkaaseen. Jylhäkorpi ja Järvinen vahvistivat ajatustamme siitä, että työotteen on oltava voimaannuttava ja perheeseen on tuotava positiivisuutta. Otimme työkirjan perusajatukseksi edellä mainitut työotteet. Työkirjan menetelmät tulevat olemaan positiivista ajattelua ja tekemistä sisältäviä.

Haastateltavien mukaan vanhempia tulee motivoida ja valmistaa perhetyöhön. Jylhäkorpi kokee, että sijoitettujen lasten vanhemmat ovat saattaneet kohdata monia ammattilaisia, mutta kukaan ei ole koskaan keskittynyt todella kuuntelemaan heitä. Hän kuvaa tätä ”asiakkaan sielunhoitona ja ymmärtämisenä”. Hän kehotti meitä tuomaan työkirjassamme esiin luottamuksen, kunnioituksen ja asiakkaan kuuntelemisen isona osana perhetyötä. Nostamme nämä asiat esiin työkirjan alussa ohjeistaessamme lukijaa perhetyöhön.

Jylhäkorven mielestä on järjestettävä tapaamisia ”ei kenenkään maalla” eli ei perheen kotona eikä laitoksen tiloissa. Näin ollen perhe kykenee luontevampaan yhteistyöhön. Perhetyössä on aina aloitusvaihe, työstämisen vaihe ja lopettamisen vaihe, koska perheen tulee olla koko ajan tietoinen työvaiheiden kulusta. Haastattelussa tuli esiin, että työparin tuki perhetyön tekemisessä on tärkeää. Koimme kaikki edellä mainitut asiat tärkeiksi perhetyön tekemiseen ja aiomme välittää niitä edelleen ohjaajille työkirjan alkuun tulevassa osiossa.

Kyselylomake vanhemmille

Kysyimme Veikkarin esimiesten näkemystä siitä, keiden nuorten vanhemmille kysely voitaisiin lähettää. He olivat sitä mieltä, että viiden nuoren vanhemmat voivat olla vastaanottavaisia kyselylle. Päätimme Veikkarin johtajan kanssa, että hän soittaisi kyseisille vanhemmille etukäteen ja kysyisi heiltä luvan lomakkeen lähettämiseen. Esimies kertoi samalla puhelussa vanhemmille laajemmin opin- näytetyöstämme. Kaikki näistä vanhemmista olivat myöntyväisiä asiaan. Lähetimme kaksi kyselyä nuoren mukana kotilomille 14.9.2012, jotka nuoret toisivat takaisin Veikkariin. Kolme muuta kyselyä postitimme vastauskuorineen aikavälillä 14.9- 17.9.2012. Osan vastauksista saimme takaisin heti niiden lähettämisen jälkeen, osan perään soitimme puhelimitse. Saimme kaikilta viideltä vanhemmalta vastaukset takaisin. Kyselylomakkeet jäivät meille dokumenteiksi.

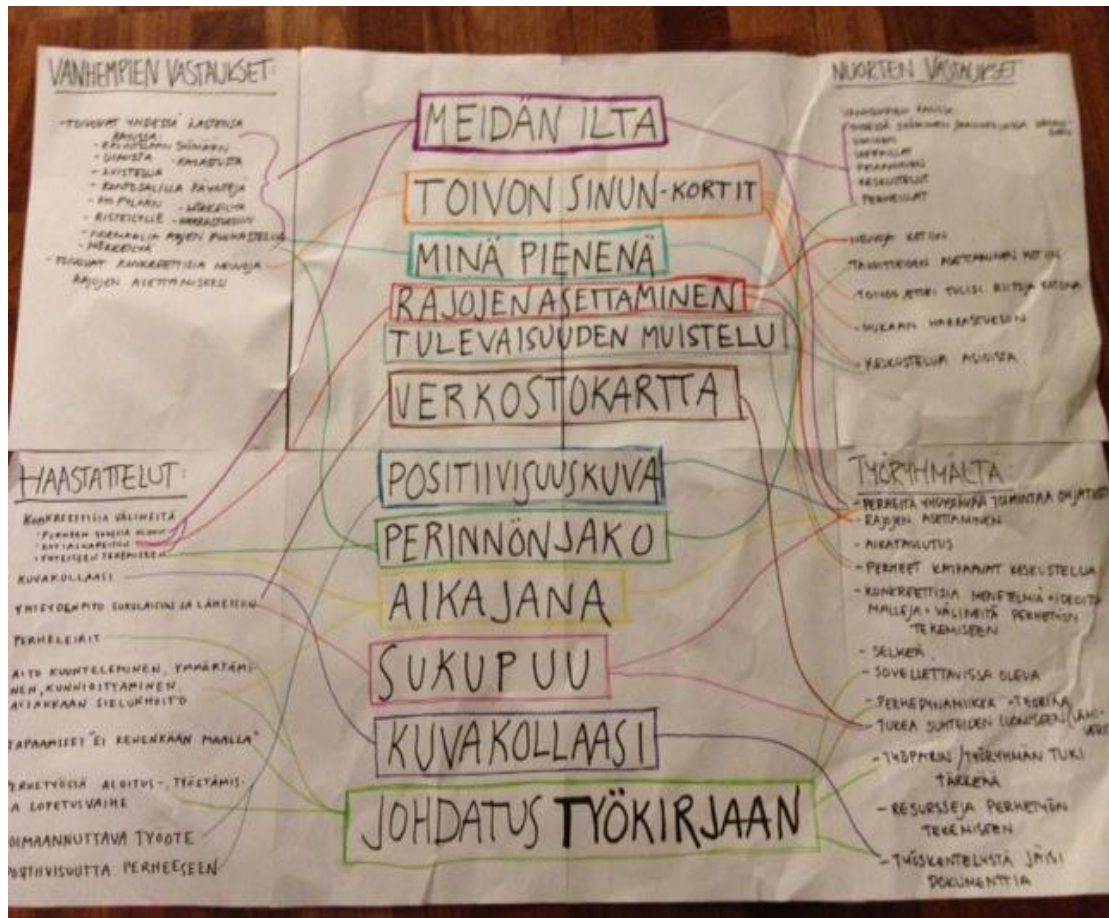
Aineiston käsittely ja työkirjan kokoaminen

Analysointi on kerättyyn aineistoon tutustumista ja sen huolellista tarkastelua. Materiaalia jäsennetään ja järjestetään, sekä sisältöä eritellään ja pohditaan tarkemmin. (Ojalehto 2011.)

Aineiston käsittelyä voidaan kuvata kolmella esityövaiheella. Kerätyn aineiston järjestämisessä ensimmäisenä vaiheena on tietojen tarkistus. Tarkastelun kohteena on aineiston mahdollisten virheiden selvittäminen ja puuttuvien tietojen ynnääminen. Tässä vaiheessa on päätettävä hylätäänkö esimerkiksi joitakin saatuja vastauksia. (Hirsjärvi ym. 2000, 207.) Opinnäytetyössämme tarkistimme kaiken saadun tiedon kirjoittamalla kaikki ideat, toiveet ja näkemykset papereille, jotka asettelimme vierekkäin ja tarkastelimme niitä. Vedimme yli sellaiset esiin nousseet asiat, jotka eivät mielestämme koskeneet työkirjamme tekemistä tai olivat muuten hyödyttömiä työkirjan tekoa ajatellen.

Toisena vaiheena on tietojen täydentäminen. Tarkastellaan, tarvitseeko aineistoa kerätä lisää ja täydentää vielä joiltakin osin. (Hirsjärvi ym. 2000, 208.) Tässä vaiheessa kaipasimme vielä vanhempien näkökulmaa perhetyön tekemiseen. Teimme heille avoimen kyselylomakkeen, jotka he saivat itsenäisesti täyttää.

Kolmannessa vaiheessa aineisto järjestetään sen tallentamista ja analysointia varten (Hirsjärvi ym. 2000, 208). Olimme järjestäneet työryhmiltä, nuorilta ja haastateltavilta saatua materiaalia jo valmiiksi kirjoittamalla niitä ylös. Teimme vielä käsitekartan varmistaaksemme, että olemme ottaneet kaikki näkemykset huomioon työkirjan tekoa varten.

Kuva 3. Käsitekartta.

Syrjäläisen (1994) mukaan (ks. Metsämuuronen, 2000, 54) käsitekartta voi helpottaa aineiston sisällöllistä analyysia. Miellekartan etuna on visuaalisuus, jonka avulla voi hahmottaa suuren kokonaisuuden ja aineiston kaikki osat yhtä aikaa. Se selkiyttää eri asioiden välisiä suhteita ja nostaa esiin sekä oleelliset että epäoleelliset seikat. (Syrjäläinen 1994, 94 Metsämuuronen 2000, 54 mukaan.) Tarkastimme onko keräämissämme aineistoissa tullut esille yhtäläisyyksiä ja toisiinsa oleellisesti liittyviä käsitteitä. Luokittelimme vanhempien, työryhmän, nuorten ja asiantuntijoiden näkemyksiä sekä toiveita keskenään niiden saman-

kaltaisuuden perusteella. Kun olimme luokitelleet ne paperille, niin mietimme sopivaa menetelmää kuhunkin luokkaan.

Teimme käsitekartan vielä selkiyttääksemme kokonaiskuvaa sekä tarkistaaksemme, että kaikki tärkeäksi kokemamme asiat tulevat esille työkirjassa. Tuntemiamme menetelmiä sovelsimme toimijoiden vastauksiin ja näkemyksiin sopiviksi. Tiivistääksemme vielä esittelemme työkirjaan tulevien lukujen ja menetelmien perustelun toimijoiltamme saamiimme ideoihin ja ajatuksiin:

2. Arvostava työote

- Asiantuntijat painottivat asiakkaan arvostamisen ja kunnioittamisen tärkeyttä, sekä asiakkaan kuuntelemista

3. Vanhempien kanssa työskentely

- Koimme tämän tärkeäksi luvuksi, koska se opastaa vanhempien kanssa työskentelyyn ja kertoo, mitä työskentelyssä tulee ottaa huomioon
- Haastatteluissa tuli ilmi, että vanhemmille on kerrottava selkeästi työskentelyn eri vaiheet, jonka mainitsemme tässä luvussa

4. Dokumentointi

- Veikkarin johtajat toivoivat dokumentointia työskentelystä

5. Työskentelyn sopimus, paikka ja aikataulu

- Asiantuntijat toivat ilmi, että työskentelypaikalla on merkitystä. Lisäksi he kertoivat, että tapaamiset olisi hyvä olla viikoittain
- Me ajattelimme, että työskentelypaikoista ja aikataulusta olisi hyvä tehdä kirjallinen sopimus, jonka tekeminen kuvataan tässä luvussa

6. Kuvakollaasi

- Asiantuntijat kertoivat tekevänsä tällaisen jokaisen lapsen kanssa
- Pidimme valokuvien ottamista tärkeänä, koska lastenkotiin sijoitetulla lapsella ei välttämättä ole montaakaan valokuvaa eletystä elämästään
- Veikkarin johtajien toive dokumentoinnista on liitettävissä myös tähän menetelmään

7. Voimavaraistaminen

- Asiantuntijat toivat esille voimaannuttavan työtteen
- Työryhmä toivoi perhettä yhdistävää toimintaa
- Voimavaraistamiseen on olemassa paljon erilaisia menetelmiä ja lomakkeita, jotka auttavat asiakasta miettimään omia voimavarojaan
- Sovelsimme olemassa olevista voimavaraistamiseen tarkoitetuista lomakkeista näihin tarpeisiin sopivan menetelmän

8. Positiivisuuskuva

- Asiantuntijat olivat sitä mieltä, että perheeseen on tuotava positiivisuutta
- Itse koemme tämän olevan tärkeä, koska tässä menetelmässä vanhempi ja lapsi pohtivat toistensa hyviä luonteenpiirteitä → itsetunnon vahvistaminen
- Kehitimme tämän positiivinen uudelleenmäärittely – menetelmästä, joka on tullut esiin omassa opinnoissamme
- Muokkasimme tämän tuomaan positiivisuutta perheeseen ja teimme siitä hieman helpotetun version

9. Sukupuu

- Työryhmä toivoi välinettä lapsen läheissuhteiden ylläpitämiseen sekä tukea suhteiden luomiseen (sukupuun avulla selviää, onko potentiaalisia sukulaisia, joihin yhteys on kadotettu tai suhteita voisi luoda)
- Asiantuntijat pitivät tärkeänä yhteydenpitoa sukulaisiin ja läheisiin

10. Verkostokartta

- Työryhmä toivoi välinettä lapsen läheissuhteiden ylläpitämiseen sekä tukea suhteiden luomiseen (verkostokartan avulla selviää, onko potentiaalisia ihmissuhteita, joihin yhteys on kadotettu tai joita tulisi tukea)
- Asiantuntijat pitivät tärkeänä yhteydenpitoa sukulaisiin ja läheisiin (Verkostokartta kertoo sukupuussa esiin tulleiden sukulaisten lisäksi muut ihmissuhteet)
- Verkostokartta on tunnettu menetelmä sosiaalialalla
- Mielestämme tämä palveli suhteiden ylläpitämistä, sekä niiden luomista ja tukemista

11. Aikajana

- Työryhmä toivoi perhettä yhdistävää toimintaa
- Asiantuntijat painottivat lapsen ja vanhemman yhteistä tekemistä tärkeänä
- Aikajana on yleinen ja tunnettu menetelmä sosiaalialalla
- Katsoimme aikajanan tärkeäksi osaksi työntekijän perheeseen tutustumista ja erilaisten asioiden läpi käymistä yhdessä vanhempien kanssa

12. Minä pienenä

- Nuoret toivoivat keskustelua asioista
- Työryhmän mielestä perheet kaipaavat keskustelua
- Johtajien toive dokumentoinnista tukee myös tätä menetelmää, koska lapsella on niin sanotusti uusi mahdollisuus tutustua lapsuuteensa ja säilyttää tämän menetelmän avulla tarinoita ja mielikuvia siitä
- Asiantuntijoiden toivomaa positiivisuuden kautta tekemistä
- Mielestämme lapsen eletyn elämän tutkiminen on tärkeää
- Kehitimme tämän palvelemaan edellä mainittuja tarpeita

13. Toivoisin sinun

- Työryhmän mielestä perheet kaipaavat apua rajojen asettamiseen ja keskusteluun
- Nuoret toivoivat neuvoja kotiin, keskustelua sekä vanhempia mukaan harrastuksiin
- Nuoret toivoivat myös, että kotona ei tulisi niin paljon riitoja
- Toivoisin sinun – menetelmä antaa hyvän keskustelupohjan sekä nuoren että vanhemman toiveille, lisäksi se antaa eväitä rajojen asettamiseen työntekijän niin halutessa
- Olemme törmänneet työelämässä Toivon sinun – kortteihin, jotka ovat tarkoitettu perheelle jossa on pieniä lapsia ja enemmän avohuollon perhetyöhön. Kehitimme tästä version Toivoisin sinun – kortit edellä mainittuihin tarpeisiin, joka palvelee sijoitettua nuorta ja vanhempaa

14. Meidän ilta

- Työryhmän toivomaa perhettä yhdistävää toimintaa
- Asiantuntijoiden toivomaa yhteistä tekemistä lapselle ja vanhemmille sekä välineitä yhdessä oloon ja kotiaskareisiin
- Vanhemmat toivoivat yhteistä arjen puuhastelua yhdessä lapsensa kanssa
- Nuoret listasivat, mitä he haluaisivat tehdä yhdessä vanhempiensa kanssa, jotka ovat vaihtoehto –tekemisinä kuvattu tässä menetelmässä
- Vanhemmat listasivat, mitä tekemistä he toivoisivat yhdessä lastensa kanssa, jotka ovat myös vaihtoehto – tekemisinä tässä menetelmässä
- Olemme kehittäneet tämän menetelmän itse vastaamaan edellä mainittuja tarpeita ja siksi, että meidänkin mielestä perheet kaipaavat yhteistä tekemistä

15. Perheen säännöt

- Työryhmän toivomaa rajojen asettamista

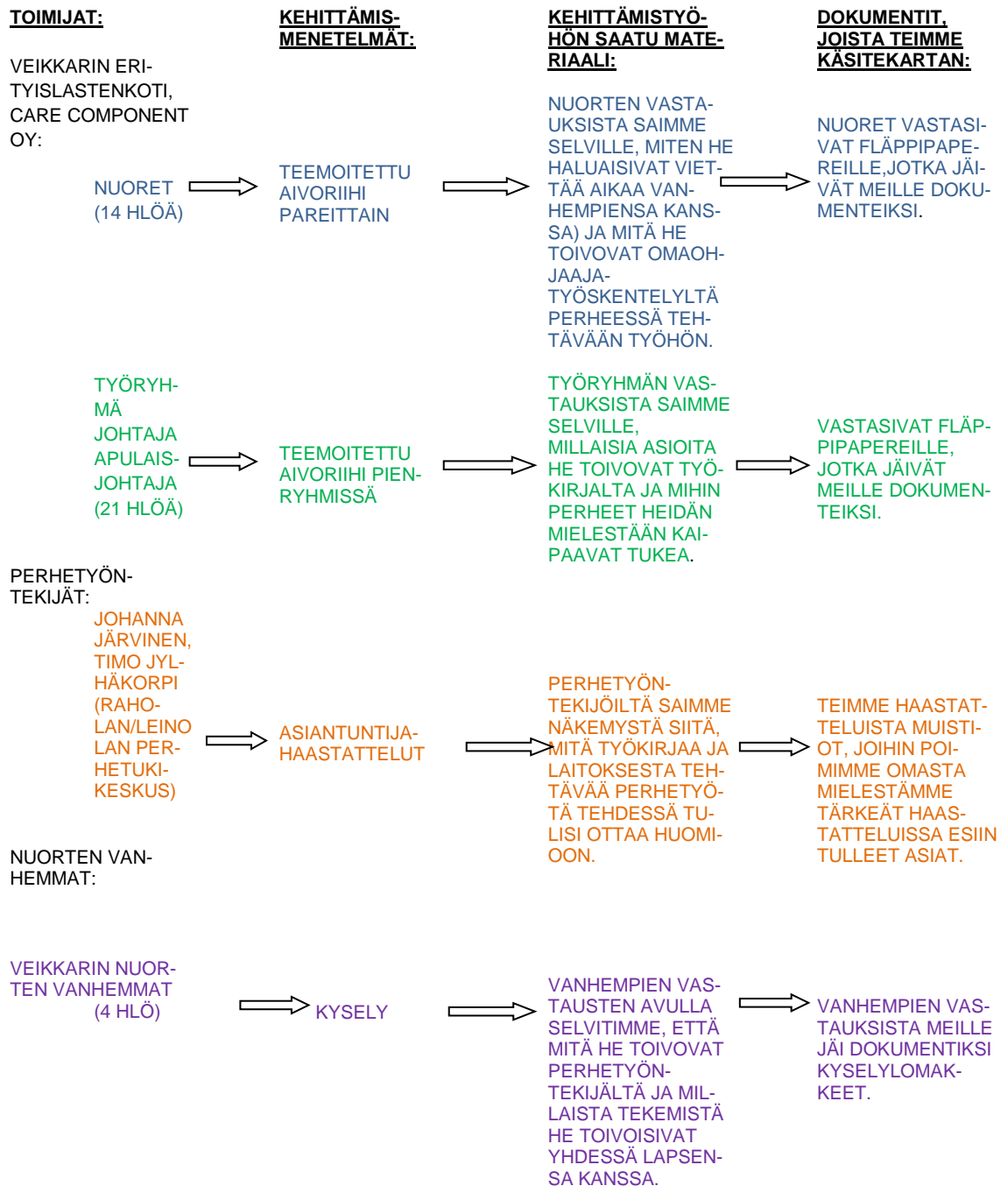
- Nuoret toivoivat keskustelua asioista neuvoja kotiin
- Nuoret toivoivat, ettei kotona tulisi niin paljon riitoja
- Vanhemmat toivoivat konkreettisia apuvälineitä ja neuvoja miten asioita siirretään käytäntöön, joka mahdollistuu tämän menetelmän avulla
- Vanhemmat toivoivat apua rajojen asettamiseen
- Tämä menetelmä tuki mielestämme rajojen asettamista, sekä lapsen ja vanhemman välille syntyvien riitojen ehkäisyä
- Olemme kehittäneet itse tämän menetelmän vastaamaan edellä mainittuja tarpeita

16. Meidän taidot

- Työryhmän toivomaa perhettä yhdistävää toimintaa
- Asiantuntijoiden toivomaa yhteistä tekemistä lapselle ja vanhemmille sekä välineitä yhdessä oloon ja kotiaskareisiin
- Vanhemmat toivoivat yhteistä arjen puuhastelua yhdessä lapsensa kanssa
- Tässä menetelmässä mahdollistuu myös nuorten toive tehdä vanhempiensa kanssa haluamiaan asioita
- Menetelmä on meidän kehittämämme edellä mainittuihin tarpeisiin

17. Tulevaisuuden muistelu

- Asiantuntijat toivat esille voimaannuttavan työotteen
- Asiantuntijat olivat sitä mieltä, että perheeseen on tuotava positiivisuutta
- Omasta mielestämme on tärkeää suunnata katsetta myös tulevaisuuteen ja pohtia yhdessä millaisten asioiden kanssa haluttuun päämäärään päästäisiin
- Nuoret toivoivat tavoitteiden asettamista kotiin, joka mahdollistuu tämän menetelmän avulla
- Tämä menetelmä on entuudestaan tuttu sosiaalialalla

Kuvio 1. Kaavio materiaalin keruusta ja dokumenteista.

7.3 Arviointivaihe

Keskustelimme työkirjaan ajatelluista menetelmistä yhdessä työyhteisön kanssa 8.10.2012. Työryhmä ei tuonut esille mitään uusia ajatuksia työkirjaan liittyen ja näin ollen päätimme yhdessä kyseisten menetelmien tulevan työkirjaan. Samalla selvisi tulkintamme luotettavuus eli olimme poimineet sellaiset käsitteet esiin, jotka he myös kokevat keskeisiksi.

Veikkarin johtaja toi esiin, että hänen mielestään lähtökohtana vanhempien kanssa tehtävässä työssä on Varsinais-Suomen lastensuojelun kuntayhtymän (Vslk) kehittämä vanhemmuuden roolikartta, jota hän ei löytänyt työkirjastamme. Perustelimme tämän sillä, että vanhemmuuden roolikartan käyttämiseen on olemassa monisivuinen opas ja ajattelimme sen palvelevan paremmin työntekijää kuin sen, että kirjoitamme roolikartan käytöstä muutamalla lauseella. Johtajan mielestä olisi ollut hyvä kirjoittaa siitä lyhyesti, koska monet eivät vaivaudu lukeen kyseistä Vslk:n opusta.

Olemme luvanneet kehittää työkirjaa vielä jatkossa, koska jäämme molemmat Care Componentille töihin. Täten lupasimme, että liitämme roolikartasta yhden luvun siihen, kun lähdemme kokeilemisen kautta edelleen kehittämään työkirjaamme. Saimme positiivista palautetta siitä, että olimme laittaneet työkirjaan ”muuta huomioon otettavaa” – osioita, jotka kertovat työntekijälle mitä työskentelyssä voi tulla esiin ja mihin on hyvä valmistautua. Johtaja puhui myös työkirjan kuvittamisesta, joka tapahtuisi mahdollisesti ensi keväänä.

8 POHDINTA

Halusimme opinnäytetyönämme kehittää laitoksesta tehtävää perhetyötä. Tavoitteenamme oli tehdä työkirja kehittämistyönä yhdessä Veikkarin erityislastenkodin kanssa. Työkirjan tuli sisältää konkreettisia menetelmiä ohjaajien käyttöön. Lapsen ja vanhemman vuorovaikutuksen tukeminen oli työkirjassa ydinajatus sekä sen tuli sisältää ohjattua ja suunniteltua tekemistä heille. Halusimme myös tuoda perhetyötä ja sen tärkeyttä enemmän esiin.

Tuloksena oli konkreettisia menetelmiä sisältävä työkirja ohjaajien käyttöön lastenkodista tehtävään perhetyöhön lapsen ja vanhemman vuorovaikutuksen parantamiseksi. Katsomme siis saaneemme aikaan sen, mitä alun perin lähdimme kehittämään. Työkirja sisältää kaksitoista erilaista menetelmää lapsen ja vanhemman kanssa työskentelyyn, joita olemme koonneet ja kehittäneet nuorilta, vanhemmilta, työryhmältä, Veikkarin johdolta sekä kahdelta perhetyöntekijältä saaduista vastauksista. Osa niistä on tuttuja menetelmiä, osa taas itse kehittämiämme. Haastattelemiemme perhetyöntekijöiden ajatuksien mukaisesti, olemme tuoneet työkirjassa esille arvostavan ja voimavaraistavan työtteen sekä positiivisen kautta työskentelyn.

Perhetyön asiantuntijoilta olemme keränneet ajatuksia teemahaastattelun tyyppisesti. Veikkarin nuorten ja työryhmän ajatuksia saimme esiin teemoitetun aivoriihen avulla. Käytimme kummassakin tapauksessa pienryhmätyöskentelyä apuna. Vanhempien ääntä toimme kuuluviin kyselylomakkeiden avulla. Koimme saaneemme hyviä vastauksia, jotka veivät työkirjan tekemistä eteenpäin. Asiantuntijoilta olisimme kaivanneet enemmän konkreettisia menetelmiä, joita he käyttävät työssään.

Olemme mahdollisimman monipuolisesti ottaneet jokaisen ajatuksia ja toiveita huomioon. Kaikkien toimijoiden ajatukset kokosimme yhdeksi käsittekartaksi nähdäksemme olimmeko huomioineet kaiken tarvittavan. Olemme käyttämi-

lämme menetelmillä saaneet tarpeeksi materiaalia työkirjan kehittämiseen joko kaisen toimijan toiveita huomioon ottaen.

Ajan puutteen vuoksi emme saaneet työkirjasta niin täysin valmista versiota kuvineen kuin olimme alun perin suunnitelleet. Emme olisi ehtineet saada myöskään kustannusasioita ajoissa kuntoon. Saimme kuitenkin työkirjasta hyvän eteenpäin kehitettävän version ja kaikessa tapauksessa se on sellaisenaan käyttökelpoinen työväline lastenkodin perhetyötä tekeville ohjaajille.

Vuorovaikutukselliseen kehittämisprosessiin ajankohta oli huono, sillä normaalisti kuukausittain järjestettäviä työryhmäpalavereita ei kesälomien vuoksi kehittämisprosessimme aikana ollut kuin kaksi. Ensimmäisessä esittelimme idean työryhmälle sekä kartoitimme heidän mielipiteet ja ajatukset työkirjan tekoa varten. Toisessa työryhmän palaverissa esittelimme viimeistelemättömän version työkirjasta ja kysyimme heidän kehittämis ehdotuksiaan. Kesäloma-aikana oli mahdotonta saada järjestettyä palaveria, jossa olisi ollut osallisena enemmän kuin muutama työntekijä. Työnteko muuten lastenkodissa on niin hektistä, ettei työntekijöiden varsinaisella työajalla olisi ollut sijaa keskusteluun kehittämistyöstämme. Yhteistyö Veikkarin erityislastenkodin kanssa olisi molemmin puolin voinut olla aktiivisempaa. Olisimme toivoneet heiltä enemmän kiinnostusta ja panostusta sekä ennen kaikkea aikaa kehittämistyöllemme. Myös me itse olisimme voineet tuoda kehittämistyötämme enemmän esiin Veikkarissa. Alun perin oli myös tarkoitus saada työkirjan viimeistelemätön versio aiemmin valmiiksi. Näin olisimme voineet viedä työkirjan Veikkarin kummankin osaston kiertäville yövuorolaisille tarkasteltavaksi ja pyytää heiltä kirjallista arviota.

Tulemme molemmat jatkamaan työntekoa Care Componentin alaisuudessa. Haluamme itse työmme ohella jatkossa kehittää työkirjaa eteenpäin. Tämä versio työkirjasta tulee siis olemaan ainoastaan Veikkarin käytössä. Tarkoituksena on kerätä lisää erilaisia menetelmiä sekä myös kehittää nykyisiä. Työkirjan haluamme kuvittaa nuorten tekemillä piirroksilla. Meillä on myös mahdollisuus itse työntekijöinä kokeilla työkirjan käytettävyyttä, jolloin meidän on helpompi sitä kokemuksen kautta kehittää.

Veikkarin työryhmä ja johto ovat suhtautuneet työkirjaan myötämielisesti. Care Component on mahdollisesti jatkossa halukas kustantamaan työkirjan painatuk-
sen.

Kehittämistehtävämme luotettavuutta olemme mitanneet keskustelussa työryh-
män kanssa, jossa esittelimme työkirjan. Työryhmä ei tuonut esiin uusia ajatuk-
sia tai kehittämisideoita vaan olivat tyytyväisiä lopputulokseemme. Tulkitsimme
tämän perusteella, että olemme onnistuneet poimimaan työkirjaan sellaisia asi-
oita, jotka he ovat keskeisiksi kokeneet.

Oma toimintamme kehittäjinä on ollut muita kunnioittavaa ja olemme halunneet
ottaa mahdollisimman hyvin kaikkien toimijoiden ajatukset huomioon. Olemme
tehneet kehittämistyötä eettisten periaatteiden mukaisesti. Kehittämisen mene-
telmät ovat palvelleet työkirjan tekoa.

Olemme oppineet paljon kehittämistyöstä ja työkirjan tekemisestä. Meille on
selkeytynyt kuinka suunnitelmallista perhetyön on oltava, jotta siinä päästään
tavoitteellisesti eteenpäin. Perhetyö tarvitsee myös aikaa sekä perheen omaa
halua ja sitoutumista siihen. Työntekijöitä tulee motivoida perhetyöhön ja heidän
täytyy saada siihen tarpeeksi tukea. Positiivinen työote on juurtunut mieliimme
ja se on sellainen työote, jonka haluamme pitää osana työtämme niin lastenko-
deissa, perhetyössä kuin millä tahansa muullakin työskentelyn saralla.

Katsomme, että perhetyötä tulisi edelleen kehittää eteenpäin. Pohdimme, että
osa perheiden kanssa työskentelyn vastuusta voitaisiin ottaa pois sosiaalityön-
tekijöiden vastuulta. Lastenkotien työntekijöillä olisi paremmat mahdollisuudet
tehdä enemmän työtä perheiden kanssa kun sille suotaisiin hieman enemmän
resursseja. Ohjaajat myös tuntevat perheet paremmin ja ovat heidän kanssaan
enemmän tekemisissä.

Perheiden kanssa tehtävää työtä tulisi mielestämme mallittaa enemmän. Kehit-
tämämme työkirjan kaltaisia opuksia perhetyön tekemiseen voisi olla enemmän.
Ajattelemmme, että perheiden kanssa työskentely on vielä lapsen kengissä. Per-
heiden kanssa pidetään yhteyttä lapsen asioissa ja kotilomien sopimiseksi.
Vanhempien kanssa tuli kuitenkin tehdä intensiivisempää työtä lapsen ja per-

heen jälleenyhdistämiseksi. Perhe kaipaa tukea kotiin eikä sitä voida pelkästään kotilomista ja lapsen päivittäisistä asioista keskustelemalla antaa. Perhetyön tulee olla suunnitelmallista. Tässä asiassa lastenkodeilla on vielä paljon kehittämisen varaa. Esimerkiksi koulutukset lastenkodista tehtävään perhetyöhön olisi hyvä lähtökohta lastenkodin henkilökunnalle.

LÄHTEET

Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) 2001. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-kustannus.

Bardy M.(toim.) 2009. Lastensuojelun ytimissä. Helsinki: Yliopistopaino Oy.

Gordon, T. 2004. Toimiva perhe: Käytössä kokeiltuja menetelmiä vastuuntuntoisten lasten kasvattamiseen. Helsinki: LK-kirjat.

Harmainen, J. 2009. Luento. Perheen voimavarojen löytäminen. Oulu. Viitattu 22.2.2012.

Hirsjärvi, S; Remes, P. & Sajavaara, P. 2000. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.

Holland, S. 2004. Child and family assessment in social work in practice. London: Sage Publications.

Ijäs, K. 2009. Arvot asuvat kotona. Ajatuksia perhearvoista. Helsinki: Kirjapaja Oy.

Järvinen, R.; Lankinen, A.; Taajamo, T.; Veistilä, M. & Virolainen, A. 2007. Perheen parhaaksi. Perhetyön arkea. Helsinki: Edita Publishing Oy.

Järvinen, R.; Lankinen, A.; Taajamo, T.; Veistilä, M. & Virolainen, A. 2012. Perheen parhaaksi. Perhetyön arkea. 2.painos. Helsinki: Edita Publishing Oy.

Jääskeläinen, I. 2006. Osallisuus hyvän elämän mahdollistajana. Lapset, nuoret ja perheet seurakuntien tekemässä työssä. Teoksessa Helminen, J. (toim.). Elämä koettelee, tuki kannattelee. 2006, 99. Jyväskylä: PS-kustannus.

Karppinen, S. 2000. Perhetyö lastensuojelulaitoksessa. Teoksessa Tervonen-Arnkil, K. (toim.) 2000. Vaikeahoitoisten lasten ja nuorten hoitomenetelmiä lastensuojelulaitoksissa. Sijaishuollon neuvottelujulkaisuja nro 16. 2. painos. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto.

Kauppila, R. A. 2006. Vuorovaikutus ja sosiaaliset taidot. Keuruu: PS-kustannus.

Kemppinen, P. & Rouvinen-Kemppinen K. 1998. Vuorovaikutuksen aarrearkku. Vinkkejä kasvattajille. Vantaa: Kannustusvalmennus P. & K. Oy.

Kinnunen, S. 2003. Anna mun olla lapsi. Helsinki: Kirjapaja Oy.

Kristeri, I. 1999. Näe minut. Vanhemmuus ja lapsen kohtaaminen. Helsinki: Karas-sana.

Kujala V. 2004. Mitä lapsen huostaanotto merkitsee vanhemmalle? teoksessa Sosiaaliturva 12/04,12- 13.

KvaliMOTV. www.fsd.uta.fi. > Menetelmäopetuksen tietovaranto (MOTV) > KvaliMOTV > Sisällysluettelo > Teemahaastattelu. Viitattu 21.10.2012.

Känkänen, P. & Laakso, S. 2006. Selvitys sijaishuollon ja jälkihuollon nykytilasta ja kehittämistarpeista. Lastensuojelun kehittämisohjelma. www.sosiaaliportti.fi > Tutkimus ja kehittäminen > sijaishuolto ja jälkihuolto loppuraportti. Viitattu 22.02.2012.

Laakso, R. 2009. Arjen rutiinit ja yllätykset – etnografia lastenkotityöstä. Akateeminen väitöskirja. Tampere: Tampereen yliopisto.

Loyd, E. 1999. Parenting Matters: What Works in Parenting Education? Ilford: Barnardo's.

Metsämuuronen, J. 2000. Laadullisen tutkimuksen perusteet. Viro: Jaabes Oü.

Moilanen, R. 1995. Ryhmähaastattelu työyhteisössä: tiedonkeruun ja vaikuttamisen väline. Helsinki: Työterveyslaitos.

Myllärniemi, A. 2007. Lastensuojelun avohuollon perhetyö ammattikäytäntönä – jäsenyyksiä perhetyöstä toimintatutkimuksen valossa. Heikki Waris –instituutti. Soccan ja Heikki Waris – instituutin julkaisusarja 6/2007. Helsinki: Socca.

Ojala, T. & Uutela, A. 1993. Rakentava vuorovaikutus. Helsinki: WSOY.

Ojalehto, M. 2011. Luento. Kvalitatiivisen tutkimuksen analyysimenetelmät. Turun ammattikorkeakoulu. Viitattu 18.03.2012.

Pesäpuu ry. 2009. Sijaishuollon peruspilarit. Osallistujan käsikirja. 2. uudistettu painos. Jyväskylä: Kopijyvä.

Pitkänen, M. 2011. Vastuun paikka! Vanhempien tukeminen lasten huostaanotossa. Soccan ja Heikki Waris- instituutin julkaisusarja nro 26. Helsinki: Socca

Puonti, A-M.; Saarnio, T. & Hujala, A. (toim.).2004. Lastensuojelu tänään. Helsinki: Tammi.

Rönkkö L. & Rytönen T. 2010. Monisäikeinen perhetyö. Helsinki: WSOYpro.

Saastamoinen K. 2010. Lapsen asema sijaishuollossa –käsikirja arjen toimintaan. Helsinki:

Sinkkonen J. 2010. Mikä lastenkodin arjessa hoitaa? Teoksessa Kiiskinen P. & Eskelinen (toim.) 2010. Iskä, äiskä, omahoitsu ja mä siltaa rakentamassa. Julkaisusarja nro 18. Helsinki: Pelastakaa lapset ry, 12.

Sosiaaliportti 2012. www.sosiaaliportti.fi > Lastensuojelun käsikirja > Avohuolto. Viitattu 28.10.2012.

Sosiaaliportti 2012. www.sosiaaliportti.fi > Lastensuojelun käsikirja > Työprosessi > Lastensuojelun palvelujärjestelmä. Viitattu 12.09.2012.

Syrjäläinen, E. 1994. Etnografinen opetuksen tutkimus: kouluetnografia. Teoksessa Syrjälä L.; Ahonen S.; Syrjäläinen E. & Saari, S. 1994. Laadullisen tutkimuksen työtapoja. Rauma: Kirjayhtymä Oy.

Terveiden –ja hyvinvoinninlaitos (THL). 2010. Tilastot> Tilastot aiheittain > Lasten, nuorten ja perheiden sosiaalipalvelut > Lastensuojelu. Viitattu 12.09.2012.

Tilastokeskus 2012. Tutkimus– ja kehittämistoiminta. www.tilastokeskus.fi > tilastot > tiede, teknologia ja yhteiskunta > tutkimus- ja kehittämistoiminta > käsitteet ja määritelmät. Viitattu 22.02.2012.

Timonen-Kallio, E. 2010. Umbrella – käsikirja. Itsenäisen elämän ABC. Turun ammattikorkeakoulu. Oppimateriaaleja 50. Tampereen yliopistopaino: Turku.

Toikko, T. & Rantanen, T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. 3., korjattu painos. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy.

Uusimäki, M. 2005. Perhetyö palvelujärjestelmässä. Teoksessa Reijonen, M. (toim.) Voimaa perhetyöhön. Arjen tuki ja ammatilliset verkostot. Jyväskylä: PS-kustannus.

Vilén, M.; Seppänen, P.; Tapio, N. & Toivanen, R. (toim.) 2010. Kohtaamisia lapsiperheissä. Menetelmiä perhetyöhön. Helsinki: Kirjapaja.

Vilka, H. & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Jyväskylä: Tammi.

Whitaker, D.; Archer, L. & Hicks, L. 1998. Working in children's homes. Challenges and Complexities. Chichester: John Wiley and Sons.